РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

БРОЈ ***12***

2011.

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од двадесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за Индок и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и при том бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:
http://bpp.uzzpro.gov.rs
БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:
http:// www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html
Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:
http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу на следећим пунктовима:

1. Немањина бр. 22-26,
   телефон: 3616-296, 3613-734 , 363-1620, 363-1104/лок. 1620 и 1104

2. Андрићев венац бр. 1,
   библиотека, телефон: 3043-078

   или електронски: **biblioteka@uzzpro.gov.rs**

Уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења

Сарадници: Видосава Шундић, документалиста система базе података
Гордан Горуновић, референт
Вера Ловић, оператер
Дејан Станојловић, референт
Радмила Тубин-Михајловић, оператер
Јелена Васиљевић, оператер

Компјутерска обрада: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења и Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

ШТАМПА:

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ
РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22-26

САДРЖАЈ

1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и града Београда

2. Списак претплата на дневне листове, службена гласила и часописе

3. Преглед садржаја нових бројева часописа

4. Преглед старих публикација

5. Преглед нових књига

6. Листа најчитанијих књига

1

ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Словенији, Предрага Филипова, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Словенији, Александра Радовановића, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора – сталног представника Републике Србије – шефа Сталне мисије Републике Србије при Организацији за европску безбедност и сарадњу и другим међународним организацијама у Бечу, Мирославе Бехам, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Словеније о изручењу, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Републике Словеније о правној помоћи у грађанским и кривичним стварима, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Хрватске о сарадњи у области одбране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Мађарске о сарадњи у области одбране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Савезне Републике Нигерије о сарадњи у области одбране, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Уговора између Владе Републике Србије и Владе Републике Француске о сарадњи у области одбране и статусу њихових снага, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума о сарадњи у области одбране између Владе Републике Србије и Владе Црне Горе, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о рехабилитацији, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о ванредним ситуацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о полицији, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о државним и другим празницима у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о јединственом бирачком списку, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о изменама и допунама Закона о Уставном суду, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Уредба о оснивању Канцеларије за стручне и оперативне послове у преговарачком процесу, Службени гласник Републике Србије, бр. 90/2011

Уредба о посебним мерама надзора над поступањем са тајним подацима, Службени гласник Републике Србије, бр. 90/2011

Уредба о посебним мерама физичко-техничке заштите тајних података, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/2011

Уредба о контроли преласка административне линије према Аутономној Покрајини Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије, бр. 98/2011

Одлука о изменама и допунама Правила за примену Одлуке о утврђивању критеријума и мерила за оцену стручности, оспособљености и достојности и за поступак преиспитивања одлука првог састава Високог савета судства о престанку судијске функције, Службени гласник Републике Србије, бр. 90/2011

Одлука о отварању Конзулата Републике Србије у Лас Палмасу де Гран Канарија, Краљевина Шпанија, Службени гласник Републике Србије, бр. 94/2011

Одлука о распуштању Скупштине општине Кула и образовању Привременог органа општине Кула, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/2011

Одлука о отпочињању поступка предлагања кандидата за изборног члана Високог савета судства из реда судија апелационих судова, Службени гласник Републике Србије, бр. 98/2011

Одлука о изборним радњама и роковима у поступку предлагања кандидата за изборног члана Високог савета судства из реда судија апелационих судова, Службени гласник Републике Србије, бр. 99/2011

Решење о именовању председника и чланова Привременог органа општине Кула, Службени гласник Републике Србије, бр. 97/2011

Закључак о усвајању Акционог плана за спровођење Стратегије за смањење преоптерећености смештајних капацитета у заводима за извршење кривичних санкција у Републици Србији у периоду од 2010. до 2015. године, Службени гласник Републике Србије, бр. 90/2011

Стратегија комуникације о приступању Републике Србије Европској унији, Службени гласник Републике Србије, бр. 93/2011

Службени лист града Београда

Одлука о изменама и допунама Одлуке о Градској управи, Службени лист града Београда бр. 45/2011

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Оквирног уговора о зајму за доделу појединачних зајмова између KFW-а, Франкфурт на Мајни и Републике Србије и Народне банке Србије као агента, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 9/2011

Закон о потврђивању Међународне конвенције о поморским привилегијама и хипотекама, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума о међународном превозу лакокварљивих намирница и специјалним средствима за њихов превоз (АТП), Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума о ваздушном саобраћају између Владе Републике Србије и Владе Државе Кувајт, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума о ваздушном саобраћају између Владе Републике Србије и Владе Републике Јерменије, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Уговора између Републике Србије и Црне Горе о избегавању двоструког опорезивања у односу на порезе на доходак, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Индонезије о подстицању и узајамној заштити улагања, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Владе Републике Азербејџан о сарадњи у области заштите животне средине, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о тржишном надзору, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама Закона о становању, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о измени Закона о подстицању грађевинске индустрије Републике Србије у условима економске кризе, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о изменама и допунама Закона о Агенцији за привредне регистре, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о изменама и допунама Закона о привредним друштвима, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о изменама и допунама Закона о преузимању акционарских друштава, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о измени Закона о осигурању, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о задуживању Републике Србије код Комерцијалне банке а.д. Београд за потребе куповине зграде Аероинжењеринга и извођење неопходних радова на објекту за потребе смештаја Првог основног суда у Београду, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању приоритетних туристичких дестинација, зона, локација и категорија објеката у местима за одмор и туристичким местима у приоритетним туристичким дестинацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2011

Уредба о установљавању ловних подручја на територији Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Уредба о измени Уредбе о расподели и коришћењу подстицаја за генетско унапређење сточарства у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Уредба о измени Уредбе о утврђивању Годишњег програма коришћења средстава Буџетског фонда за шуме Републике Србије у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „КОРАК НАПРЕД“, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Уредба о измени Уредбе о мерама подршке грађевинској индустрији кроз субвенционисање камате по кредитима за финансирање стамбене изградње у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Уредба о измени Уредбе о условима и критеријумима за субвенционисање каматне стопе за потрошачке кредите за правна лица, односно финансијски лизинг, за набавку одређених трајних потрошних добара и услуга у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Уредба о измени Уредбе о условима за субвенционисање каматних стопа за кредите за одржавање ликвидности и финансирање трајних обртних средстава и за извозне послове у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Паљевине“, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Уредба о посебном начину обраде података садржаних у катастру земљишта за Аутономну Покрајину Косово и Метохија, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Гутавица“, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Уредба о проглашењу Споменика природе „Парк Буковичке Бање“, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Уредба о измени Уредбе о одређивању делатности код чијег обављања не постоји обавеза евидентирања промета преко фискалне касе, Службени гласник Републике Србије
бр. 94/2011

Уредба о усклађивању номенклатуре царинске тарифе за 2012. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 95/2011

Уредба о допуни Уредбе о условима и начину подстицања производње, продаје и спровођења субвенционисане куповине аутобуса произведених у Републици Србији у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Уредба о допуни Уредбе о условима и начину подстицања производње и продаје трактора и прикључних машина за тракторе у Републици Србији у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Уредба о допуни Уредбе о условима и начину подстицања производње, ремонта и продаје грађевинских машина, производње и продаје грађевинских машина, производње и продаје теретних возила и специјалних надградњи на камионским шасијама и спровођења субвенционисане куповине теретних возила произведених у Републици Србији заменом старо за ново у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Уредба о допуни Уредбе о субвенционисању продаје трактора у Републици Српској у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Уредба о обиму и начину преузимања имовине, обавеза и запослених од Фонда за социјално осигурање војних осигураника у Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Уредба о престанку важења Уредбе о техничкој документацији за извођење геодетских радова и стицању овлашћења за пројектовање геодетских радова, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Уредба о издавању доплатне поштанске марке „Европско првенство у рукомету Србија 2012“, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Уредба о изменама и допуни Уредбе о коришћењу подстицајних средстава за подизање производних засада воћака, винове лозе и хмеља за 2011. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Уредба о условима и начину пребијања дуговања и потраживања по основу кредитних послова са иностранством у девизама, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Одлука Уставног суда којом се утврђује да одредба члана 14а став 1. тачка 2) Закона о порезу на доходак грађана, Сл. гл. РС бр. 24/2001, није у сагласности с Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Одлука о изменама и допунама Просторног плана подручја експлоатације Колубарског лигнитског басена, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о утврђивању Програма монетарне политике Народне банке Србије у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о престанку важења Одлуке о поступку контроле мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о изменама и допунама Одлуке о ближим критеријумима и начину обрачунавања математичке резерве и резерве за учешће у добити, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о минималним условима за закључење уговора о финансијском лизингу и о начину исказивања лизинг накнаде и других трошкова који настају закључењем тог уговора, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Одлука о измени и допуни Одлуке о управљању ризицима банке, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Одлука о изменама Одлуке о извештавању банака, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Одлука о условима и начину за смањење царинских дажбина на одређену робу, односно за изузимање одређене робе од плаћања царинских дажбина у 2012. години, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Одлука о одређивању пољопривредних и прехрамбених производа за које се плаћа посебна дажбина при увозу и утврђивању износа посебне дажбине, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Одлука о изменама Одлуке о сезонским царинским стопама на увоз одређених пољопривредних производа, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 500 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 1000 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о издавању и основним обележјима новчанице од 2000 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о пуштању у оптицај новчаница од 500, 1000 и 2000 динара, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о висини јединице рутне накнаде Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о висини каматне стопе на закаснелу уплату рутне накнаде, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Одлука о измени Одлуке о седишту Управе царина, оснивању, почетку и престанку рада царинарница, царинских испостава, одсека и реферата, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Правилник о изменама и допуни Правилника о начину, критеријумима и мерилима за избор пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2011

Правилник о допуни Правилника о начину подстицања производње и продаје трактора и прикључних машина за тракторе у Републици Србији у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Правилник о садржини и начину вођења Листе одобрених супстанци, Листе забрањених супстанци и Листе средстава за заштиту биља на основу издатих решења о регистрацији средстава за заштиту биља, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Правилник о организовању заштите од пожара према категорији угрожености од пожара, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Правилник о измени и допунама Правилника о утврђивању Плана издавања пригодних поштанских марака и вредносница и мотива редовних издања поштанских марака и вредносница, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Правилник о садржини и начину вршења техничког прегледа објекта и издавању употребне дозволе, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о минималним гарантним роковима за поједине врсте објеката односно радова, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о садржини и начину осматрања тла и објекта у току грађења и употребе, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о садржини и начину издавања грађевинске дозволе, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о садржини и начину вршења техничке контроле главних пројеката, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад при излагању вибрацијама, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Правилник о обрасцу захтева за враћање одузете имовине, односно обештећење, начину и поступку пријема и обраде захтева, списку пошта у којима ће се вршити подношење захтева и облику и садржини извода из тих захтева, Службени гласник Републике Србије
бр. 94/2011

Правилник о допунама Правилника о условима и начину вођења рачуна за уплату јавних прихода и распоред средстава са тих рачуна, Службени гласник Републике Србије
бр. 94/2011

Правилник о изменама и допунама Правилника о стандардном класификационом оквиру и Контном плану за буџетски систем, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Правилник о допуни Правилника о начину подстицања производње, ремонта и продаје грађевинских машина, производње и продаје теретних возила и специјалних надградњи на камионским шасијама и спровођења субвенционисане куповине теретних возила произведених у Републици Србији заменом старо за ново у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Правилник о допуни Правилника о начину подстицања производње, продаје и спровођења субвенционисане куповине аутобуса произведених у Републици Србији у 2011. години, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Правилник о допуни Правилника о одређивању царинских органа за царињење одређених врста робе или спровођење одређених поступака, Службени гласник Републике Србије бр. 94/2011

Правилник о изменама и допунама Правилника о начину и условима уписа и вођења Регистра пољопривредних газдинстава, обрасцима захтева за упис и обнову регистрације и прилога, документацији која се прилаже уз захтев, начину чувања података, као и условима за пасиван статус пољопривредног газдинства, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Правилник о мониторингу радиоактивности, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Правилник о дозволама и центрима за обуку кабинског особља, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о мерилима за обрачун и одређивање висине накнада за пружање услуга у ваздушној пловидби, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о престанку важења Правилника о начину и поступку утврђивања пловидбености ваздухоплова, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о престанку важења Правилника о одговорности авио-превозилаца у ваздушном превозу према путницима и њиховом пртљагу, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о престанку важења Правилника о правима лица са инвалидитетом и лица са смањеном покретљивости у авио-превозу, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о престанку важења Правилника о праву путника код усклађивања укрцавања, отказивања летова и великог кашњења летова, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Правилник о заједничким критеријумима за организовање и стандардима и методолошким упутствима за поступање и извештавање интерне ревизије у јавном сектору, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Решење о утврђивању јавног интереса за експропријацију, односно административни пренос непокретности, ради изградње јавних саобраћајних површина, јавних урбаних простора-пјацета и пешачких пролаза, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2011

Статут Акредитационог тела Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Упутство за спровођење Одлуке о условима и начину обављања мењачких послова, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Списак српских стандарда из области серијски произведених једноставних посуда под притиском, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Списак српских стандарда из области опреме под притиском и склопова код којих је највећи дозвољени притисак PS већи од 0,5 bar, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о престанку важења Одлуке о оснивању Фонда за развој непрофитног сектора Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 21/2011

Решење о утврђивању Програма руралног развоја Аутономне Покрајине Војводине за 2011. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 20/2011

Решење о утврђивању Програма унапређења сточарства у Аутономној Покрајини Војводини за 2011. годину, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 20/2011

Службени лист града Београда

Наредба о спровођењу активности општинских штабова за ванредне ситуације у зимским условима у сезони 2011/12, Службени лист града Београда бр. 48/2011

Одлука о задужењу града Београда за финансирање дела пројекта унапређења београдског јавног превоза и саобраћајне инфраструктуре, Службени лист града Београда бр. 45/2011

Решење о измени и допуни Решења о општим паркиралиштима, Службени лист града Београда бр. 45/2011

Упутство о начину уплаћивања и евидентирања одређених јавних средстава и праћења укупних средстава буџета града Београда, Службени лист града Београда бр. 45/2011

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Закон о потврђивању Споразума између Владе Републике Србије и Савјета министара Босне и Херцеговине о привременом запошљавању држављана Републике Србије у Босни и Херцеговини и држављана Босне и Херцеговине у Републици Србији, Службени гласник Републике Србије – Међународни уговори бр. 10/2011

Закон о изменама и допунама Закона о платама у државним органима и јавним службама, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о здравственој исправности предмета опште употребе, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о биоцидним производима, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Закон о изменама и допунама Закона о хемикалијама, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Уредба о изменама и допунама Уредбе о критеријумима за расподелу трансфера солидарности јединицама локалне самоуправе, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Одлука о измени и допуни Одлуке о максималном броју запослених у органима државне управе, јавним агенцијама и организацијама за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 93/2011

Одлука о престанку важења Одлуке о евиденцијама о изворима јонизујућих зрачења и о озрачености становништва, пацијената и лица која су при раду изложена дејству јонизујућих зрачења, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Одлука о престанку важења Одлуке о начину и условима систематског испитивања присуства радионуклида у животној средини у околини нуклеарног објекта, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Одлука о измени и допуни Одлуке о максималном броју запослених у органима државне управе, јавним агенцијама и организацијама за обавезно социјално осигурање, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о Номенклатури здравствених услуга на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Правилник о допуни Правилника о Листи лекова који се прописују и издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 92/2011

Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад при излагању карциногенима или мутагенима, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Правилник о превентивним мерама за безбедан и здрав рад при излагању буци, Службени гласник Републике Србије бр. 96/2011

Правилник о евиденцији о изворима јонизујућих зрачења, професионално изложеним лицима, о изложености пацијената јонизујућим зрачењима и радиоактивном отпаду, Службени гласник Републике Србије бр. 97/2011

Листа о допуни Листе лекова који се издају без рецепта и који се могу рекламирати у средствима јавног информисања, Службени гласник Републике Србије бр. 91/2011

Службени лист града Београда

Правилник о начину припреме и дистрибуције бесплатних оброка, Службени лист града Београда бр. 47/2011

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Закон о кинематографији, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о патентима, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Закон о изменама и допунама Закона о ауторском и сродним правима, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Одлука о измени Одлуке о мрежи установа студентског стандарда, Службени гласник Републике Србије бр. 90/2011

Правилник о достављању обавезног примерка електронских публикација депозитним библиотекама и њиховом коришћењу, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

Правилник о чувању, заштити и коришћењу обавезног примерка публикација у депозитним библиотекама, Службени гласник Републике Србије бр. 98/2011

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Подаци о зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом исплаћеним у новембру 2011. године, Службени гласник Републике Србије бр. 99/2011

Службени лист града Београда

Показатељ раста потрошачких цена у октобру 2011. године, Службени лист града Београда бр. 47/2011

2

СПИСАК ПРЕТПЛАТА НА ДНЕВНЕ ЛИСТОВЕ, СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКА УПРАВЕ У 2011. ГОДИНИ

ДНЕВНИ ЛИСТОВИ И ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	ПОЛИТИКА	+	+
2.	ДАНАС	+	+
3.	БЛИЦ	+	+
4.	ВЕЧЕРЊЕ НОВОСТИ	+	+
5.	НИН	+	+
6.	КУРИР	+	
7.	PRESS	+	
8.	ВРЕМЕ	+	+

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	+
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ	+	
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ	+	
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА	+	

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	КЊИЖЕВНЕ НОВИНЕ: лист за књижевност и друштвена питања	+	
2.	PC PRESS	+	
3.	MIKRO- PC WORLD	+	
4.	ФИНАНСИЈЕ: стручни часопис за теорију и праксу финансија	+	
5.	ГЕРОНТОЛОГИЈА: часопис Геронтолошког друштва Србије	+	

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

		Смештај у библиотекама	
		Немањина 22-26	Андрићев венац 1
1.	МЕСЕЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПРЕГЛЕД	+	
2.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	
3.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	+	
4.	БИЛТЕН ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА	+	
5.	БИЛТЕН РЕПУБЛИЧКОГ ЈАВНОГ ПРАВОБРАНИЛАШТВА	+	
6.	САОПШТЕЊА РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ	+	

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

GERONTOLOGIJA 1/2011
ČASOPIS GERONTOLOŠKOG DRUŠTVA SRBIJE

GERONTOLOGY 1/2011
REVIEW OF GERONTOLOGICAL SOCIETY OF SERBIA

GODINA XXXVIII
Zaključno sa 1992. g. časopis je publikovan pod nazivom "Gerontološki zbornik"

IZDAVAČ
Gerontološko društvo Srbije
11000 Beograd, Krfska 7, Dečanska 14

PUBLISHED BY
Gerontological society of Serbia
11000 Belgrade, Krfska 7, Dečanska 14

Fax/tel: 011/3231-950
Email: gdsdecanska@gds.org.rs; gdskrfska7@yubc.net
www.gds.org.rs

Za izdavača
Dr Miloš Nemanjić

Glavna i odgovorna urednica / Editor in chief
Prof. dr Anđelka Milić

Redakcijski odbor
Prof. dr Anđelka Milić, prof. dr Dragoslav Milošević,
prof. dr Dragoslav Đukanović, doc. dr Nebojša Despotović, prof. dr Mirko Petrović
mr Nadežda Satarić, Radul Jovanović, prof. dr Sulejman Hrnjica

Sekretarica Redakcije
Mima Majstorović

Lektura
Ćira Pešin

Korektura
Mima Majstorović

Kompjuterski slog i prelom
IP "Filip Višnjić"

Štampa
IP "Filip Višnjić"

Tiraž
400 primeraka

Beograd, 2011.
ISSN 0354 – 415X

Štampanje ovog broja časopisa omogućilo je svojim učešćem u finansiranju Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj Republike Srbije, Rešenje br. 451-03-723/2010-02-2 od 15.07.2010.god.

Oslobođeno opšteg poreza na promet na osnovu mišljenja Ministarstva za nauku i tehnologiju Srbije br. 413-00-146/96 od 25. marta 1996. god.

SADRŽAJ

Predgovor 3

I Staro stanovništvo – kretanje, strukture, odnosi i kvalitet života

Goran Penev
Skorašnje promene broja stanovnika i starosne strukture stanovništva Srbije i ostalih balkanskih zemalja sa perspektivama do sredine 21. 7

Ankica Šobot
Demografski okvir rodne neravnopravnosti i kvalitet života u starosti 29

Marijana Milankov
Predstave i vrednosti o starima i starosti – predrasude i stereotipi 49

Vesna Matić
Subjektivni doživljaj starosti i kvalitet života 66

Biljana Stanković i Goran Penev
Samoubistva starih u Srbiji i mogućnosti preventivnog delovanja 84

Marija Mucić i Marija Grujić
Radan – pogled starih na kvalitet života u planinskim selima u prošlosti i danas 93

II Gerijatrijska medicina i stomatologija

Maja Nikolić-Despotović. S. Dimković et al.
Univerzalna definicija infarkta miokarda – mesto starog pacijenta 109

Maja Nikolić- Despotović, S. Dimković et al.
Značaj pozitivnih laboratorijskih markera srčanog udara kod starih 114

Snežana Đurica, M. Vuksanović, D.P. Milošević
Autoimunska bolest tireoideje starijih osoba i ostenopenija 119

Miljanka Vuksanović, S. Đurica et al.
Mineralna gustina kosti i faktori rizika kod pacijenata sa hroničnim bubrežnim bolestima 128

Žaklina Stanković, Dragan Anđelković, Nada Perišić
Uzroci i terapija dugotrajnog bola u trećoj životnoj dobi 139

Danijela Karamarković, Dragana Živojinović
Uticaj redukcione dijetoterapije na glukoterapiju kod dijabetičara tipa 2 . . 150

Dragana Živojinović, Danijela Karamarković
Uticaj individualne dijetoterapije na
arterijsku hiperteziju kod dijabetičara tipa 2. 170

Nebojša Despotović... et al.
Gerontostomatologija – mesto lekara 184

Ljubiša Džambas, Milica Jeremić-Knežević et al.
Kvalitet života starih osoba saniranih
totalnim imedijantnim zubnim protezama 190

III Stari u kulturnoj potrošnji

Bojana Vukotić
Bibliotečke usluge za stara lica 202

Daniela Mihailović i Ljiljana Nestorović
Iskustva i perspektive Univerziteta za treće doba 223

Slobodan Mrđa
Pozorišna publika trećeg životnog doba 233

Branka Otašević
Seniori – televizijski junaci i publika 253

IV Prikazi

M. Nemanjić
Miomira Kostić: Viktimitet starih ljudi 260

ГЕРОНТОЛОГИЈА 2/2011
ЧАСОПИС ГЕРОНТОЛОШКОГ ДРУШТВА СРБИЈЕ

GERONTOLOGY 2/2011
REVIEW OF GERONTOLOGICAL SOCIETY OF SERBIA

ГОДИНА XXXVIII

Закључно са 1992. г. часопис је публикован под називом "Геронтолошки зборник"

ИЗДАВАЧ
Геронтолошко друштво Србије
11000 Београд, Дечанска 14

PUBLISHED BY
Gerontological society of Serbia
11000 Belgrade, Dečanska 14

Тел./факс: 011/3231-950
И-мејл: gdsdecanska@gds.org.rs; gerontolozi@gmail.com
Веб-сајт: www.gds.org.rs

За издавача
Др Милош Немањић

Главна и одговорна уредница / Editor of chief
Проф. др Анђелка Милић

Редакцијски одбор:
Проф. др Анђелка Милић, проф. др Драгослав Милошевић, проф. др Драгослав Ђукановић, доц. др Небојша Деспотовић, проф. др Мирко Петровић, мр Надежда Сатарић, Радул Јовановић, проф. др Сулејман Хрњица

Секретар Редакције
Мима Мајсторовић

Коректура
Мима Мајсторовић

Компјутерски слог и лектура
Ћира Пешин

Штампа
ИП "Филип Вишњић"

Тираж
300 примерака

Београд, 2011.
ISSN 0354 - 415X

Штампање овог броја часописа омогућило је својим учешћем у финансирању Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије, Решење бр. 451-03-723/2010-02-2 од 15.07.2010.год.

Ослобођено општег пореза на промет на основу мишљења Министарства за науку и технологију Србије бр. 413-00-146/96 од 25. марта 1996. год.

Геронтологија 2/2011

С А Д Р Ж А Ј

I ЕКОНОМСКИ ВИДИЦИ

Владе Сатарић
Видљивост интегрисања друштвених средстава намењених старима у Буџету Републике Србије и буџетима градова и општина.....4

Вид Ристановић, Драгана Војтешки - Кљенак
Глобална финансијска криза и нужност реформе пензионог и социјалног осигурања Србије.....17

II ПРЕПОЗНАВАЊЕ СТАРИХ У ДРУШТВЕНОМ ПРОСТОРУ

Ивана Аритоновић, Александра Кошанин
Ка препознавању потреба старих лица у северном делу Косовске Митровице 40

Наташа Симеуновић-Бајић, Љиљана Манић
Невидљива генерација - стари у штампаним медијима у Србији.....56

III ИЗ УГЛА ГЕРИЈАТРИЈЕ И ПСИХИЈАТРИЈЕ

Сабина Берер - Колер (Sabine Bährer-Kohler)
Social determinants of mental health-importance for the elderly a short introduction.....69

Драгутин Поповић, Небојша Деспотовић, Предраг Ерцег, Драгослав П. Милошевић, Јован Јулоски, Младен Давидовић
Како приступити старом болеснику?.....81

Небојша Деспотовић, Драгослав П. Милошевић, Предраг Ерцег, Младен Давидовић
Ургентна стања у геријатрији.....92

Дејан Траилов, Драгослав П. Милошевић
Антикоагулантна терапија код старијих пацијената са атријалном фибрилацијом 97

IV ПРИКАЗИ

Градимир Зајић
Приказ књиге Марице Миладиновић "Стари у селу-рурално социолошко истраживање у селима Средњег Баната".....104

PC World Mikro

Štampano na recikliranom papiru!

Decembar

Godina 15 | Broj 12
www.mikro.rs

73 Vodič kroz veb

73 30 lokacija koje odmah treba da posetite

64 Multimedija

64 Igranje sa stilom
68 Kompaktni i lagani e-čitači
70 Article Mode poboljšava čitanje na vebu
70 Vulkano Flow omogućava prosleđivanje TV sadržaja

80 Mali saveti

80 Kako napraviti kompaktan PC
83 Kako izmeniti postavke opcije AutoPlay u Windowsu
83 Izmena načina pokretanja aplikacija
83 Alatka koja odmara oči
84 Emulirajte konzolu NES
84 Odgovori na pitanja
85 Igrajte Grim Fandango na računaru sa Windowsom 7
85 Izmenite početni direktorijum Explorera u Windowsu 7

TEMA BROJA

26 100 najboljih proizvoda u 2011.

10 Novosti

10 Prepoznavanje lica van Facebooka
12 HP nudi put do efikasnog preduzeća
12 EUnetove novogodišnje promocije
14 Pamet u glavu...i u planetu
15 Kako se pokazao Google Wallet
15 Ukratko
16 Budućnost PC računara posle Stiva Džobsa

18 Novi proizvodi

18 Kompaktni fotoaparati koji prave savršene fotografije
22 Tablični računar Toshiba Thrive
23 Dell Inspiron 14z
23 Winamp for Android
24 Adobe Elements nudi vezu sa Facebookom

36 Prikazi hardvera i softvera

36 Prikaz novogodišnjih IT poklona
46 Zvučnici Genius SP-i170
47 Genius Pen Mouse
48 Grafičke kartice
52 AMD-ovi procesori
55 Asusov monitor VS239H
56 Geniusov komplet SlimStar 8000

Rubrike

9 Uvodna reč
58 Mobilni uređaji
86 Mikro DVD
90 Vodič za kupovinu
98 Lični stav

F-Secure

KVIZ: Odgovorite tačno na pitanje i osvojite jednogodišnju licencu za F-Secure Mobile Security i za F-Secure Internet Security 2012 51

Decembar

Godina 15 | Broj 12
www.mikro.rs

Na adresi www.mikro.rs/disk nalaze se veze za preuzimanje svih programa koji se nalaze na decembarskom Mikro DVD-u.

BEZBEDNOST – ANTIVIRUS

Dopune def. virusa za program Avira AntiVir
Dopune def. virusa za AVAST 6.0
Dopune definicija virusa za AVG verzije 8.5
Dopune definicija virusa za Bit Defender Antivirus 2011
Dopune definicija virusa za Norton Antivirus 2011
Malwarebytes' Anti-Malware 1.51.2.1300
MCAfee Avert Stinger 10.2.0.370
Windows Malicious Software Removal Tool 4.2

INTERNET

ContaCam 3.5.5
Exportizer 5.04
FTPcreator 2.10.1.0
Landmark Sender 1.1
MailList Controller Free 8.62
Osiris 0.14
Raidcall 6.0.8
SysAdmin Anywhere 5.2.0.0
TorrentControl 2.5.4304.35964
WebBrowserPassView 1.15

LINUX

Ubuntu GNOME Shell Remix 11.10

MULTIMEDIJA

ASCII Animator 1.6
Boray's mp3 crippler 1.1.1
Free MovieDB 1.12b
Listen N Write (Ascolta e Scrivi) 1.2.0.10
Picture Cutout Guide Lite 2.6.0
Portable RealWorld Paint 2011.1
SMRecorder 1.2.
Triki WallSlideshow 1.0
Visual Size Report Preview 1
Volume Concierge 1.0.0

LDP

AmbientTalk 2.19.1
AudioTTSBook 1.0
cGiPDA UnitConverter 1.00
FBReader (Symbian) 0.99.2
Foursquare (BlackBerry) 3.3.0
MobileDiary 1.82
PDFJPGDrawings 1.0
QQ Browser Mini for Java 2.2.5
Talkonaut (J2ME) 5.70.92
Upvise Project Manager 3.6.3

POBOLJŠANJE WINDOWS OKRUŽENJA

2TB Virtual Disk 2011 Free (formerly 2TDisk) 5.0.4.1
AMD Driver Autodetect 1.0.2.0
EMCO Remote Registry Exporter 2.0.5.3398
FloatLED 1.11
JumpToRegKey 1.0.0.0
Lock Me 2.3.4
MetalMouse 1.0
Portable Driver Magician Lite 3.79
Swift Finder 1.1
Task ForceQuit Pro 1.0.0

RAZVOJ

AntBuilder
BASS Audio Recognition Library 1.0.2.82
Exeinfo PE 0.0.3.0
Precision Delphi Script 1.6
RoboCommand 2.1
TurboC Patcher 1.6.4
Visual DuxDebugger 3.0

STANDARDNI PROGRAMI

ACDsee PRO 5
Adobe Acrobat Reader 10.1.1
Avast Home Free 6.0
Bitdefender Free Edition 10
DirectX Redistributable June 2010
GOM Player 2.1.33.5071
ICQ 7.7
Kaspersky Internet Security 2012
Mozilla Firefox 8.0
OpenOffice.org 3.3.0
QuickTime Player 7.7.1
Spybot 1.6.2
Total Commander 7.56
uTorrent 3.0
VLC Player 1.1.11
WinaAmp 5.6
WinRar 4.01
WinZip 16

USLUŽNI

BookDB 2.2.40
FontsView 2.2.0.11
Gridy 0.50
HDD Raw Copy Tool Portable 1.02
Icons from File 5.02
PadLock 2.0
Qustodio 1.0.25.352
Ubiquitous Player 3.1
Vocabulary Master Portable 1.1.0.521
Wise Disk Cleaner 6.15.331

ZABAVA

Bambino Rally 3 1.0
Chernobyl Terrorist Attack 1.12
Crazy Cooking Demo
Dungeons The Dark Lord Demo
Gnome Runner 1.0

#183
DECEMBAR 2011
PC PRESS
#183 • Decembar 2011 • www.pcpress.rs • www.

Vesti 8
Pecanje koje ne volite 16
Internet u Srbiji: bolje i više 18

HP EliteBook: Elitni laptopi

Bojan Stanojević

HP-ovu seriju prenosivih računara *EliteBook* čine dve grupe: vrhunski računari namenjeni poslovnim ljudima i mobilne radne stanice. Isprobali smo po jedan nov model iz svake kategorije - da li zaslužuju ime koje nose?

TouchCube: Rubikova eKocka

Dejan Ristanović

Svako ko je video Rubikovu kocku bio je fasciniran njenom mehanikom - kako se stranice nezavisno okreću, a da se sve ne raspadne? Sada je mehanika nebitna - stigla je elektronska kocka, *Rubik's TouchCube*.

Džeparenje na daljinu

Voja Antonić

RFID kartice su sigurni identifikatori, ali i oni imaju Anilovu petu - neko ko prolazi pored vas može da pročita RFID karticu koju nosite u džepu, da je kopira i otvori vaša vrata. Kako se zaštititi?

Android 4 na delu

Branko Nikitović

Već se nekoliko meseci priča o novom *Androidu*, koji će najpre biti prikazan na novom *Google* telefonu. Da vidimo hoće li *Ice Cream Sandwich* na *Samsung Galaxy Nexus*-u doneti obećani korak unapred.

Coat: U novom 3D kaputu

Stevan Josimović

Industrija 3D kompjuterske grafike pustila je duboke korene u produkcijama TV programa, filmskoj umetnosti i modernim video-igrama. Našu pažnju ponovo je privukao Pilgway sa Coat, sada u verziji 3.7.

3D slika na pametnom televizoru 30

Bojan Stanojević, Voja Gašić

Posle pametnog telefona, stigli su i pametni televizori: preuzimaju programe i druge sadržaje sa Interneta, vide *YouTube*, *Facebook* i *Twitter*, a ako je računar u blizini, svi filmovi sa njegovog diska su vam na raspolaganju. 3D slika je adut skupljih modela, a dijagonala ekrana neprestano raste. Zato krenite u Tehnomaniju i izaberite pametan televizor sa slikom u kojoj ćete uživati!

108 Odabrani bajtovi
111 Access bajtovi
114 Vedra strana

Intel za novi desktop

Miloš Stamenković

Nakon duže pauze, *Intel* je spremio prave novitete za *desktop* računare. Procesor s više jezgara, novo podnožje sa 2011 pinova i moćniji čipset zameniće „dotrajalu" LGA1366 platformu - ovo je dobrodošlica za *Core i7 3930K* i *Sandy Bridge E*.

ERP po vašoj meri

Vladimir Cerić

Izbor poslovnog informacionog sistema nikada nije bio jednostavan zadatak, naročito kada pred sobom imate bogatu ponudu. Potrudili smo se da vam barem malo olakšamo izbor prikazom EPR sistema koje nudi domaće tržište.

HARDVER

Lenovo X1 26
Dejan Ristanović

Qnap: Tuce diskova pod haubom 46
Mladen Mijatović

Nadzor: Blještavo nevidljivo svetlo 50
Mladen Mijatović

TapSense: kako dodirujemo ekran 52
Nadežda Veljković

Review 60
uređuje Bojan Stanojević

Asus Lamborghini VX6S 60
Miloš Stamenković

Miš + skener = LG LSM-100 64
Vojislav Simić

Kamera u kolima 64
Branislav Bubanja

PC PIX 72
uređuje Nenad Veljković

Panasonic Lumix DMC-GX1 72

PC BIZ

Intel za zdravlje 80
Voja Gašić

SOFTVER

ArtLantis 4 90
Đorđe Grujić

WinZip 16 92
Vladimir Cerić

Oporavak Windows-a 94
Branislav Mihaljev

Uslužni programi 98
Jovan Bulajić

KOMUNIKACIJE

FTTH – optika do kuće 100
Saša Stamenković

Video-nadzor gradova 102
Mladen Mijatović

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све изражајнијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотека Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа.

За овај број издвајамо:

МОНОГРАФСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1. МИСАО: књига 8, Београд, 1922.

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

МИСАО

КЊИЖЕВНО СОЦИАЛНИ ЧАСОПИС

УРЕДНИК
Др. РАНКО МЛАДЕНОВИЋ.

КЊИГА ОСМА
СВЕСКЕ 49—56.

ВЛАСНИК: М. СТ. ЈАНКОВИЋ.

1922.

ИЗБОРНА ПРАВДА.

I.

У једном парламентарном и представничком режиму у опште питање изборне правде долази несумњиво на прво место. Јер, заиста, од духа те правде и њене примене зависи у ствари сама вредност оваквих режима. По себи се разуме да се и у науци, и у позитивном законодавству, па најзад и у практичном политичком животу изборна правда различито схвата и разуме. То долази не само од тежње, да се приликом избора спроведе правда до крајње могућих граница, него и из мало похвалне тежње, да се ова правда управо омете и спречи. Отуда тако многобројни и тако различити изборни системи и у теорији и у пракси. Циљ нам није, да у овом чланку испитујемо све ове разне системе ни са теориског гледишта, ни са гледишта њихових практичних резултата. Остављајући све њих на страну, ми ћемо овом приликом испитивати какву је изборну правду обезбедио систем, који је усвојио закон о избору народних посланика за Уставотворну Скупштину. Учинићемо то не каквим својим теориским излагањима и расматрањима, већ више пуштајући бројеве да место нас говоре. А њихов говор је, у оваквим питањима као што је ово о коме је реч, несумњиво најречитији. При томе ћемо се служити Статистичким Прегледом избора народних посланика извршених на дан 28. новембра 1920. год. који је, узгред буди речено, без означених страна и без икаквог регистра, издала Уставотворна Скупштина. Може се онда замислити како је сасвим лако и угодно користити се овом књигом!

Али, пре свега, изложимо у неколико речи изборни систем, који је поменути закон усвојио. Као што је познато, код нас је пре рата за изборе народних посланика постојао пропорционални систем. Само, као што често бива у нашој земљи готово у свима стварима, а нарочито у политици, усвојио се принцип, али се није ни искрено ни доследно извела његова примена у пракси. На име у изборним окрузима посланици су се додељивали појединим кандидатским листама помоћу количника, који се добија кад се укупни број гласача подели бројем посланика које дотични изборни округ има да бира. Али при том кандидатске листе, које нису достигле количник,

у ствари нису долазиле у обзир: број гласова који су оне добиле додавао се просто кандидатској листи која је добила највећи број гласова. На тај начин се очигледно повлашћивала већина, мада пропорционални систем по својој суштини и своме духу нити има за циљ да учини да већина буде што већа, нити пак да мањина буде што мања, већ да што тачније констатује стање ствари које постоји. При томе су још гласачи листа, које су остале без количника, имали то непријатно задовољство, да виде како њихови гласови дати, на пример, за либерале, у ствари бирају радикале. Неправда је, дакле, била очигледна и против ње су били сви сем свакако оних којима је она користила. И закон о избору народних посланика за Уставотворну Скупштину укинуо је ову неправду. Његов члан 80 прописује да пошто се одреде посланици по количнику „мандати што преостану разделиће се између листа, које имају бројеве или остатке гласова најближе количнику". Према томе се гласови, који су пали на кандидатске листе које не достижу количник, не придају кандидатској листи са највећим бројем гласова, већ се узимају као остатак и као такви могу евентуално добити посланика.

Један пример ће најбоље показати разлику између старе и нове процедуре у додељивању посланичких мандата разним кандидатским листама. Претпоставимо један изборни округ који бира 5 посланика и у коме је узело учешћа у изборима 20.000 гласача распоређених по листама овако: I. листа 6000 гласова; II. 5000; III. 4000; IV. 3000; V. 2000. Како се бира 5 посланика количник је 4000 (20.000: 5). По систему, који је постојао у предратној Србији, гласови листе IV. и V пошто нису достигле количник, придају се највећој листи, т.ј. I. Према томе прва листа има свега 6000 + 3000 + 2000 = 11000 гласова. Кад сад бројеве гласова I., II. и III. листе поделимо количником 4000 видећемо да прва листа добија 3 посланика (2 по количнику и 1 по остатку), II. једног и III. листа исто тако једног посланика Према томе док 3000 гласова IV. листе нису могли дати ниједнот посланика дотле су сваке 2000 гласова I. листе дале по једног посланика. Међутим по систему примењеном приликом избора посланика за Уставотворну Скупштину распоред посланика по листама у нашем примеру био би извршен овако. Количник је опет 4000. По њему I., II. и III. листа добијују по једног посланика и при томе I. листи остаје као остатак 2000, а II. 1000. Три посланика су распоређена, остаје да се распореде још два по остацима узимајући при томе као остатак и бројеве гласова оних листа које нису достигле количник. Према томе IV. листа добија једног посланика, јер број њених гласова (3000) представља највећи остатак. Последњи, пети посланик биће одређен коцком између I. и V. листе пошто су њихови остаци једнаки (2000).

Али ако је закон о избору народних посланика за Уставотворну Скупштину, уводећи нов начин за додељивање посланичких мандата појединим кандидатским листама, отклонио неправду која је при томе раније очевидно постојала, он је ипак и даље задржао једну ствар, која такође ремети тачну примену пропорционалног система. Мислимо на постојање посланика с нарочитим условима тзв. квалификованих посланика којих на свакој листи мора бити поред посланика с обичним условима. Ови квалификовани посланици чије постојање, по нашем мишљењу, већ само по себи заслужује критику, заслужују ову критику у толико више због начина на који се распоређују по кандидатским листама. На име по већ наведеном чл. 80. изборног закона „од кандидата са нарочитим погодбама сматра се изабраним онај, који се налази на кандидатској листи, која је добила највећи број гласова, ако је на листама био само по један такав кандидат. Ако је пак таквих кандидата било више, онда ће се додељивање таквих мандата вршити на начин, како се додељују посланички мандати кандидатским са општим погодбама , т.ј. помоћу количника који се добија кад се подели укупан број гласача с бројем квалификованих посланика који се имају бирати у дотичном изборном округу.

Као што се види, квалификовани посланици су потпуно издвојени од осталих посланика: они се разликују од ових не само по томе што морају да испуне нарочито прописане услове, него још и по томе што се засебно додељују кандидатским листама. Ако се прва разлика покушава да правда тежњом и потребом, да се уздигне интелектуални ниво наших скупштина, чиме се онда може правдати друга разлика? Јер ако би квалификовани посланици требало да постоје само ради вишег и бољег квалитета скупштинског, онда није никако било потребно издвајати их, приликом додељивања посланичких мандата појединим кандидатским листама, из реда осталих посланичких кандидата. Код нас су постојали квалификовани посланици и под Уставом од 1901., али се они нису додељивали кандидатским листама одвојено од осталих кандидата с општим условима. Да би ипак сваки изборни округ заиста добио једног изабраног квалификованог посланика, Изборни Закон од 1901. је прописао: „Ако ни један кандидат са факултетском спремом не добије посланички мандат према распореду, који се даје листама, онда ће се оној кандидатској листи, која је добила највећи број гласача, првенствено дати мандат кандидату са факултетском спремом". Једном оваквом или сличном одредбом у Изборном Закону могао се и данас обезбедити улаз у Скупштину људима са вишом школском спремом, кад се то већ сматра за потребно да учини. Није, дакле, ради тога било потребно издвајати квалификоване по-

сланике од осталих посланика и засебно их додељивати кандидатским листама. Ако се то ипак учинило, разлог треба тражити у жељи законодавца, да постојање квалификованих посланика искористи за појачавање већине. Јер, у ствари, кад се каже да најјача листа, пошто је добила број посланика који одговара пропорционално њеном броју гласова, добија још једног посланика с нарочитим условима, очевидно се иде на то да се појачава већина удешавањем изборног механизма у том циљу. У осталом даље изложени примери, узети из избора за Уставотворну Скупштину, показаће најбоље како је ово одвојено бирање квалификованих посланика неправично додељивало посланичке мандате, јер се на један прост и очевидан начин изигравао дух и смисао пропорционалног система бирања. Од многобројних примера, који би се могли истаћи у овом погледу, ми ћемо навести само неколико, тек да цифрама боље објаснимо саму ствар.

У врањском округу бирало се свега 9 посланика од којих су 2 квалификована. Према поступку, који прописује Изборни Закон, одређивање квалификованих посланика се врши одвојено то јест засебним количником кад их има више као у овом случају. На тај начин најјача листа, демократска са 8636 гласова добила је 4 посланика, радикална са 7847 3, комунистичка са 4905 1 и земљорадничка са 1717 1 Међутим да се распоред посланика врши једним количником, као што би требало да се ради, онда би резултат био овакав: листе радикална и демократска би добиле свака по 3 посланика, комунистичка 2 и земљорадничка 1 што много боље одговара добијеном броју гласова. У крајинском округу требало је бирати 4 посланика од којих 1 квалификовани. По законском поступку радикалној листи (са 8103 гласа) додељено је 3 посланика, а демократској (са 4486) 1, док је комунистичка листа остала без посланика. По поступку заједничког додељивања свих посланика радикална листа би добила 2, а њен трећи посланик би био додељен комунистичкој листи. У подринском округу бирало се 8 посланика од којих два квалификована. Листи радикалној (на 6190 гласова) додељено је 3 посланика, земљорадничкој (6053) такође 3, демократској (4726) и комунистичкој (4365) по 1 посланик. Међутим на основу једног општег количника све би листе добиле по 2 посланика. У округу рудничком од 3 посланика (1 квалификовани) два су припала демократској листи (са 3300 гласова) и један радикалној (са 3177), док је земљорадничка са 2102 гласа остала без посланика. По општем количнику све би листе добиле по 1 посланика. У брегалничком округу исти случај: комунистичка листа са 5138 добија 2 посланика, нац. турска организација са 4139 једног, а републиканска са 4137 ни једног, док би по општем количнику све листе добиле по једног посла-

ника. И тако даље. Види се јасно, из наведених примера, како одвојено бирање квалификованих посланика повлашћује већине, што ће се показати и у општем изборном резултату за целу земљу.

II.

Целокупна радња око избора најпотпуније би се извела и показала најтачније резултате, кад би сви бирачи у исти мах бирали целокупан број посланика. На тај начин би се избегло губљење гласова, које је неминовно кад се бирачи, ради бирања посланика, поделе на групе, и у исти мах задовољио захтев демократије за једнакошћу, јер би изборна снага сваког бирача била једнака: сваки од њих би бирао један и исти број посланика. Међутим нигде се не практикује овај систем, с једне стране због техничких тешкоћа на које би се наишло при томе, а с друге стране због тога што би бирач имао да бира посланике, које никад није видео, па можда ни чуо. Сматра се, међутим, да бирач треба да гласа колико за једно начело, толико исто и за, по његовом мишљењу, достојног представника. Из тих разлога бирачи се деле у групе образујући тако изборна тела, која наш законодавац назива изборним окрузима. Питање је само шта ће се узети као основ при одређивању ових изборних округа. Ако се жели да остане доследан бројном принципу и принципу једнакости бирача, онда целу земљу треба поделити на једнаке изборне округе: једнаке по броју бирача, једнаке исто тако по броју посланика које бирају. Окрузи овакве врсте добили би се, кад би се укупан број бирача у једној земљи поделио укупним бројем посланика, ако се практикује систем појединачног бирања, или кад би се укупан број бирача поделио бројем изборних округа који се жели имати, ако се практикује систем гласања по листама. На пример земља са 100.000 бирача и 100 посланика била би у првом случају подељена на 100 изборних округа од којих сваки са по 1000 бирача бира једног посланика, или у другом случају на пет, десет или колико се жели изборних округа од којих би сваки са двадесет односно десет хиљада бирача бирао двадесет односно десет посланика. Овако или онако, увек у сваком случају изборни окрузи би били једнаки и по броју бирача и по броју посланика, што значи да би бирачка моћ свих бирача свуда у земљи била подједнака.

Међутим овај бројни принцип при одређивању изборних округа не примењује се сам за се, већ се обично комбинује са тзв. административним принципом по коме се за изборне јединице узимају већ постојеће административне јединице, нпр. вароши, срезови, окрузи. Питање је сад колико ће се свакој изборној јединици, до које се на овај начин дође, доделити

посланика које она има да бира. Очевидно подједнак број им се не може дати, јер ове административне јединице, које постају и изборне, нису међу собом једнаке. Значи, према томе, да ће изборне јединице бирати неједнак број посланика, нека више нека мање, али остаје да се види какво мерило ће се при томе употребити.

Три система постоје у пракси. Према првом, као мерило за одређивање броја посланика за један изборни округ узима се број пореских глава које у њему постоје. Такав систем је постојао код нас пре рата. По чл. 79. тадашњег Устава на сваких 4500 пореских глава долази по један посланик, а уз то још један посланик ако остатак пореских глава прелази 3000. Према томе један изборни округ са 19.200 пореских глава имао би да бира 3 посланика, јер се број 4500 толико пута садржи у 19.200. Али како се при томе добија као остатак 3200, на основу кога се према горе реченом добија још један посланик, то онда значи, да овај изборни округ има да бира свега 4 посланика. По другом систему, као мерило се узима не број пореских глава, него број становника изборног округа. Такав систем је усвојио Закон о избору нар. посланика за Уставотворну Скупштину. Његов чл. 5 прописује: „На сваких 30.000 становника бираће се по један посланик. Ако вишак становника буде већи од 17.000 становника, онда ће се бирати још један посланик.“ Исти такав систем предвиђа и Устав од 28. јуна 1921. год., само што повећава број становника на који долази један посланик: на место 30.000, он тражи 40.000 становника, а остатак место да је већи од 17.000 треба да буде већи од 25.000 становника, па да добије једног посланика. Најзад по трећем систему, као мерило се не узима ни број пореских глава, ни број становника, већ број бирача дотичног изборног округа. Утврди се, на пример, да сваких 2000 бирача дају једног посланика, а сваки остатак већи од 1300 или 1500 још једног посланика. И онда се број посланика, који долази на један изборни округ, добије сасвим просто на тај начин што се укупан број његових бирача подели одређеним бројем који даје једног посланика (у нашем примеру 2000), водећи при томе рачуна о остатку у поменутом смислу.

— Свршиће се —

Dr. Михаило Илић.

ИЗБОРНА ПРАВДА.

(2)

Ми нећемо овде улазити у расправљање о томе, који је од ових разних система бољи и исправнији уопште. Ограничавамо се само да нагласимо да, као што констатује и Есмен, пошто изборни окрузи нису ништа друго него делови целокупног изборног тела, онда изгледа да расподелу посланика међу њима треба извршити пропорционално броју бирача који они имају[1]). Јер како би, по правилу, снага свих бирача требало да је једнака, што би се и постигло кад би цела земља образовала један изборни округ, то онда треба гледати да нас постојање више изборних округа што мање удаљи од овог захтева једнакости. А то би се најбоље постигло по трећем изложеном систему. Уз то, треба напоменути, да је законодавац усвајајући у овом случају број становника, као мерило за додељивање броја посланика изборним окрузима, морао узети као основу попис становника од 1910. године, јер доцнији није постојао. То га је бар, по нашем мишљењу, требало да определи да изабере број бирача као мерило за број посланика. У том случају не би се могло десити оно што се сад десило, наиме да већи број бирача бира мањи број посланика од мањег броја бирача. Ево неколико примера који ће ту несразмерност најбоље показати.

Тако брегалнички округ са 22.339 бирача бира 3 посланика, док звечанско-рашки са 22.286 бирача бира 5 посланика. Као што се види, и ако оба округа имају скоро подједнак број бирача, један ипак бира готово двапут више посланика од другог. Даље Љубљана—Ново-Место са 86.119 бирача бира 15 посланика, док Далмација са 89.019 бирача, дакле са већим бројем, бира свега 11 посланика, а В. Кикинда—Бечкерек са 31.895 десет посланика. И тако редом: Панчево—Бела Црква са 39.197 бира 9, Суботица са 18.502 бирача бира 8, док Нови Сад са 33.011 такође 8. Према томе у брегалничком округу на преко 7.000 бирача долази један посланик, док у суботичком свега на 2.300 и нешто више долази опет један посланик.

Поред ове неправде, која се састоји у овако очигледној

[1]) Esmein, Eléments de droit constitutionnel, 1906, стр. 231.

неједнакости међу разним изборним окрузима, постоји још једна неправда, коју је изборни закон непосредно засновао. Јер својим чл. 6 закон изузима вароши од примене принципа постављеног у чл. 5., да се према броју становника одређује број посланика који долазе на разне изборне округе. Место тога, чл. 6. просто прописује: „Варош Београд бира шест посланика, град Загреб пет, а град Љубљана са Сподњом Шишком четири". На тај начин је закон повластио три главна града као изборне округе према осталим изборним окрузима, јер им је доделио већи број посланика него што би добили према броју својих становника, а у смислу чл. 5. који важи за све остале изборне округе. Али неправда иде и даље, јер пошто су ове три вароши повластили према осталим изборним окрузима, повластили су и саме ове вароши у односу међу собом. Тако Београд са 16.422 бирача бира 6 посланика, док Загреб са 24.773 бира свега 5, а Љубљана са 10 961 4 посланика.

Из свега што смо горе казали и бројева које смо као примере навели види се јасно да је систем, који је постојао за избор нар. посланика за Уставотворну Скупштину, спровео у ствари две неједнакости: најпре неједнакост бирача у разним изборним окрузима, а затим неједнакост самих изборних округа. Јер не само да по њему бирач у једном изборном округу бира нпр. 15 посланика, док бирач у другом бира само 3, што очигледно представља неједнаку снагу бирача, него је по њему у исти мах заснована и неједнака бирачка снага изборних округа, пошто једни са мањим бројем бирача бирају више посланика него други са већим бројем. И док је прва неједнакост неминовна чим се изборне јединице подударају са административним, пошто је немогуће да ове буду апсолутно једнаке, дотле је друга неједнакост последица мерила које је законодавац узео за додељивање броја посланика разним изборним окрузима. Према томе бар ова друга неједнакост је могла изостати, јер за то није имало никаквих тешкоћа: довољно је било да се за додељивање посланика изборним окрузима узео систем који уопште узев изгледа правилнији, а који је то извесно с обзиром на поменуту околност под којом се по усвојеном систему избор имао вршити.

III.

Из већ поменутих разлога нигде се од целе земље не прави једно изборно тело, већ се напротив дели у више изборних округа при чему се, као што смо видели, могу употребити разни системи. Али ово бирање посланика у више изборних округа, на место у једном јединому, показује, поред незгода које смо горе истакли, и ту незгоду што се том приликом у великој мери губе гласови дати за поједине канди-

датске листе. Ово губљење гласова било је нарочито велико по систему, који је постојао код нас пре рата. Јер по њему, и ако су сви дати гласови улазили у обрачун, губљења је ипак било пошто су се гласови свих кандидатских листа, које нису достигле количник, додавали кандидатској листи с највећим бројем гласова. Значи, дакле, да су дати гласови, који су затим овако били придавани, остајали без дејства које су њима желели да постигну бирачи, који су их давали; они су скретали с правца којим су били упућени; они су се према томе, може се рећи, губили.

Док су се по ранијем систему гласови губили услед тога што су долазили у ситуацију, да производе друкчије дејство од оног које се њима желело постићи, дотле су се по изборном систему за Уставотворну Скупштину гласови губили услед тога што су долазили у ситуацију, да уопште не произведу никакво дејство. Јер и ако се по овом систему гласови, које су добиле кандидатске листе без количника, не додају највећој листи већ се сматрају као остатак, ипак њихов број треба да је релативно довољно велики, па да могу добити једног посланика. Без тога, они остају без дејства, они се губе исто онако као и недовољно велики остаци гласова кандидатских листа, које су достигле количник. То је нужна последица система по коме се бирање посланика врши по изборним окрузима. Да би се ово губљење гласова отклонило, предлагало се и код нас, приликом говора о изменама које треба извести у постојећем Изборном Закону, установљавање тзв. државних листа. Ове листе би истицале политичке партије и њима би се придавали сви гласови који су дати за кандидатске листе дотичних партија у целој земљи, али који су остали без дејства. Међутим, према ономе како се о томе говорило у јавности, влада се носила мишљу да предложи установљавање оваквих државних листа, али с тим да се њима могу користити само оне партије које су већ на изборима добиле најмање 20 посланика. Према томе ова мера, која би требало да користи пре свега слабијим политичким организацијама, користили би по владиној намери искључиво јачим. На тај начин би јаче партије, чија би снага већ и иначе дошла до израза, биле ослобођене губљења гласова, док би се гласови слабијих партија и даље губили као и раније. Међутим како свако губљење гласова, ма чији они били, доводи до нетачног представљања стања ствари које постоји у народу, то би онда било сасвим у духу сразмерног представништва да све партије без разлике буду у стању, да помоћу својих државних листа покупе све своје гласове који су, растурени по целој земљи, остали без дејства. То у толико пре што би се иначе могло десети, да једна мала партија, која у свима изборним окрузима представља незнатну снагу, остане без својих представ-

ника и ако би их она, према својој општој снази у целој земљи, требало да има.

Него каква је изборна правда владала приликом избора за Уставотворну Скупштину најбоље ће се видети, ако се њихови резултати упореде са резултатима који би се добили кад би цела земља образовала само једно изборно тело. Јер би се у томе случају, теориски говорећи, дошло до најправичније расподеле посланика. Према томе је онда већу или мању правичност сваког система сасвим лако утврдити према већој или мањој удаљености његових резултата од резултата који би се постигли у једном јединим изборном телу.

Приликом избора народних посланика за Уставотворну Скупштину изашло је на гласање свега 1,607.265 гласача, који су имали да изаберу 419 посланика. Према томе на сваких 3835,95 гласача долази један посланик (1,607.265 : 419 = 3835,95). Да видимо сад у колико се додељивање посланичких мандата разним политичким партијама, извршено по систему који је усвојио Изборни Закон, разликује од додељивања које би се извршило на овај начин. Неће бити, мислимо, без интереса извести овај рачун и ово поређење, ако не за све, бар за неке политичке партије које су учествовале на изборима.

Тако демократска странка је добила 92 посланика колико би јој у ствари имало припасти, да је за њене кандидатске листе у целој земљи гласало 352.907 гласача (3835,95 × 92). Међутим она је стварно имала свега 319.448 гласача (рачунајући ту и гласове њених дисидентских листа), услед чега се јавља разлика од 33.459 гласова, те се према томе види да је ова странка добила више посланика него што би требало на основу њеног стварно добијеног броја гласача. Код радикалне странке је та неразмерност још јача. Она је имала свега 284.575 гласова (заједно са дисидентима), док јој је припао 91 посланик, као да је добила 349.071 глас (3835,95 × 91). Разлика је за 64.496 гласова, те је сразмерно томе и радикална странка добила више посланика него што би имала права према броју добијених гласова. Исти рачун за хрватску сељачку републиканску странку показује, да је ова странка добила 50 посланика, као да има 192.797 гласача, док је она стварно добила много више гласова: 230.590. Разлика је 38.292, те је у тој сразмери ова странка добила мање посланика него што јој по праву припада. Док је х. с. р. странка добила мање посланика, комунистичка странка је добила више, јер док је првој са 230.590 припало 50 посланика, дотле је другој са 198.736 припало 58. У ствари комунистичка странка је добила оволики број посланика, као да је имала 222.485 гласова. Међутим она је добила мање гласова за 23.749. И тако редом.

У осталом неједнакост, са којом су разне политичке партије добијале посланичке мандате, најбоље ће се показати ако

се за сваку од њих пронађу количници и упореде међу собом, то јест ако се укупан број гласова сваке партије подели бројем посланика који је та партија добила. На тај начин добиће се ови количници: за демократску странку 3.472,25, радикалну 3.127,19, хрватску сељачку републиканску 4.611,80, комунистичку 3 426,48, земљорадничку 3 887,25, хрв. и словен. пучку 4.121,25, југосл. муслиманску 4.620,62, социал-демократску 4.679,20, народни клуб 5.485,71, нац. турску 3.754,62, хрватску заједницу 6.466,75, републиканску 6.025,33, хрват. стр. права 5.440, нар. социалну 3.093, либералну 5.061. Као што се види, количници су за разне странке тако различити да док су, на пример, сваких 3.127 гласача дали радикалној странци 1 посланика, дотле је више од два пута већи број гласача дао хрв. заједници опет само једног посланика. Треба уз то забележити да је српска нар. странка са 6 215 гласача остала без ниједног посланика. Међутим да се распоред посланика вршио по једном општем количнику за целу земљу и према томе једнаком за све партије (3.835,95) резултат би био овај: демократска странка би добила 83 посланика (место 92), радикална 74 (91), хрв. сељ. републиканска 60 (50), комунистичка 52 (58), земљорадничка 40 (39), хрв. и сл пучка 29 (27), југосл. муслиманска 29 (24), социал-демократска 12 (10), нар. клуб 10 (7), нац. турска 8 (8), хрв. заједница 7 (4), републиканска 5 (3), хрв. стр. права 3 (2), ванстраначка 1 (1), срп. национал. 2 (0), нар. социална 2 (2), либерална 1 (1) и ратничка 1(0). Овакви резултати, који потпуно одговарају правој снази политичких покрета у земљи, били би приближно постигнути ако би се укинули квалификовани посланици (које, у осталом, видовдански устав више и не помиње) или се то учинило бар са њиховим одвојеним бирањем, и ако би се завеле државне листе којима би се користиле не само велике, него све политичке партије без разлике. На тај начин би се, бар у погледу изборне процедуре и бар у извесној мери, урадило што је потребно па да Народна Скупштина буде веран израз самог народа,

Dr. Михаило Илић.

СПОЉНА ПОЛИТИКА ДРЖАВА.

I.

Потребно је бацити општи поглед на спољну политику своје државе или бар оних који данас у светској политици заузимају положај такав да се њихово вођење међународне политике директно додирује са политиком наше земље, ако чак и не задире дубоко у исту.

Циљ нам је да сва та питања прегледамо што је могуће непристрасније. Спољна политика једне државе то је њен живот, њен дневник, ако би се то могло рећи. Покушаћемо да извадимо неколико страница из дневника појединих држава, из дневника њихове данашњице.

Усамљеност у коју је данас *Француска* запала, држањем Енглеске, не само да исту доводи у положај да се брани од свију и сваког, већ да ту своју бојазну нервозност привидно напуштеног преноси и на друге који су више или мање подложни да је приме. Енглеска, арбитр на мору, желела би да то буде и на копну. После светког рата, стицајем околности Француска је моментано добила изглед земље која представља прву силу на суву, нарочито на европском континенту. Као увек, Енглеској није у вољи да поред себе има неког који би ма и привремено вршио улогу њеног ривала, јер то најзад није ни њен економски интерес. Да би парирала Француској, Енглеска хоће нову, економски јаку Немачку. Сматрајући да се од Немачке нема бојати, она гледа да Француску поведе другим путем, путем решавања економских проблема. Француска, чији је једини начин да избегне ову енглеску намеру, да је избегне у колико се тиче Немачке, непрестано, и најзад са пуним правом, инсистира на извршење обавезе од стране Немачке. И у тој борби, која се тако видно осећа у целокупној европској међ. полит. а може се рећи и светској, Француска, заморена и нервирана, који пут, кад се тиче ситнијих питања заборавља на границе преко којих се не може прећи; њено држање постаје чак и неразумљиво — што најзад није њена кривица, јер једна држава као и човек у борби, заборавља се кадкад и троши своју снагу, задаје ударе и онде где не би требало.

Зато се и може протумачити њено непомирљиво према

Немачкој и до данас тачно понашање према совјетској Русији. Јер Француској је најмање стало да Русија, или боље рећи, руски народ, живи у очајању у коме се данас налази. Некада се мислило да се Француска држи непријатељски према совјетској Русији зато што жели повраћај царистичке Русије. Данас је пак за сваког јасно да ће Француска, оног дана, кад би јој данашњи режим дао потпуних и стварних гаранција да ће извршити оно што јој руски народ дугује, заузети према совјетској Русији друго, ако не боље, оно исто онако држање какво помињу да га имају према совјетској Русији њени бивши ратни другови Енглеска и Италија. За даљу будућност Француска је упућена на једино природног савезника Русију а с њом на све Словене. Латинска Унија, немогућа комбинација конзервативних елемената у Француској, то најбоље доказује. Јер да је та замисао само једна кабинетска комбинација, најбоље доказује пример што није могла ухватити корена нигде сем у Белгији а и тамо, не зато што је као идеја победила, већ што је у интересима Белгије да се држи Француске, великог контролора за извршење уговора о миру.

Од Латинске Уније још мање има трага у односима Француске и Италије. Све несугласице које између ових данас постоје, неће сигурно отклонити племенска сродност. Италија се боји франц. престижа на Средоз. Мору. И што Француска с времена на време стане на нашу страну, кад се тиче јадран. питања, то је само с тога што не жели да Италија од Јадрана створи своје национално море. Преко јадран. питања Француска улази тако и у питање функције Мале Антанте. Мала Антанта је створена као брана германизму, она хоће савесно извршење уговора о миру и мир у Средњој Европи; Француска жели то исто и тако се можда случајно нашла као заштитник Мале Антанте, заштитник бар према Италији, којој се у неким тренутцима држање Мале Антанте изгледа не свиђа.

А исто онако, као што у многим питањима стоји уз М. А. да би парирала Италију, она данас води пропаганду за интегритет Турске, да би парирала Енглеској док Грчка, ислабљена и заморена стоји на средини да прима последице те дипломатске борбе Франц. и Енгл. у питању Мале Азије и Блиског Истока. Француска међутим своје држање према Грчкој објашњава неморалним држањем Константина, данашњег владајућег режима у Грчкој и националним претензијама грчког народа, које она сматра да су и сувише претеране.

До Вашингтонске Конференције, Француска је са Америком имала најлепше, пријатељске односе, појачане још из европ. рата. На Вашинг. Конфер. постигнут је споразум, нека врста помирења између Америке и Енгл. а, чудном игром

догађаја, тамо су због разоружања настале несугласице између Америке и Франц.; несугласице за сада, срећом, без јачих последица. Француска и Америка ће морати, међу собом, ван конференција, интимно и пријатељски да што пре отклоне све моментане неспоразуме, јер Француска не може да заборави оно што је за време прошлог рата, а и после, Америка учинила за њу, као што ни Америка још мање не може заборавити услуге које јој је на самој Вашинг. Конф. учинила Француска као арбитр у пацификацији јапан.-амер. спора, чији су резултати тако повољни за обе на Тихом Океану.

Главни разлози непоразума између *Енглеске* и Француске леже у питању држања према Немачкој у главно, и држања према совј. Русији и Источном питању у опште.

Енглеска главни и најјачи фактор на мору и на суву, ослобођена немачке флоте која данас почива на дну мора и војничке Русије сматра да ради своје трговине, ради свог извоза Немачка мора бити јака економска држава. И док се она не боји да економски јака Немачка може једног дана опет бити и војнички јака, дотле Француска кроз проблем екон. ојачања Немачке види пруски милитаризам и опасност за свој и светски мир. Енглеска као да жели вечито слабу, распарчану Русију; Француска жели другу Русију, Русију стабилизирану, способну за међународни живот, ослобођену свих оних ситних дрпавица које угушују балтиско море и излаз Русије у Европу, а које је тако неприметно створила Енглеска. За данас те државице, трпи и Француска за то што су и ако слаба, ипак нека брани против руског бољшевизма.

Према бољшевичкој Русији, Енглеско држање је потпуно разумљиво. Енглеска не жели јаку, срећену Русију, у напред одређеног савезника француског. Њој до душе није пријатна Русија оваква каква је данас али јој је потребна за њене планове, јер утицај Сов. Русије на далеком Истоку, у Индији и Персији све више јача.

Неких нарочитих веза између Енглеске и Италије за сада изгледа да нема. У питању држања према Немачкој, Италији и Сов. Русији, енглеска и италијанска се гледишта подударају у циљу ублаживања држања држања Мале Антанте према Немачкој и да искористи интиман осећај словенски чланова Мале Антанте, према Сов. Русији.

(Свршиће се.)

Grotius.

СПОЉНА ПОЛИТИКА ДРЖАВА.

II.

Спољна политика Сов. *Русије* има два гледишта. Једно чисто теоријско: револуционарисање човечанства, и друго да је практично напустила идеју совјетизирања света прихватајући спољну политику бивше Русије, Она се данас интересује Азијом, Персијом, Малом Азијом. Интересује се за рад балтичких држава, а особито Бесарабијом, коју жели да врати у границе Русије. Ту је средишна тачка односа према Румунији, а то је и најопасније питање, ту је „Ахилова пета" Мале Антанте према Русији данашњој и сутрашњој. —

Мала Антанта, која је у почетку створена са скромним претензијама и одређеним задатком: поштовања мировних уговора, добија све већи значај. Пошто у главном постоји у вођењу спољне политике потпуна сагласност, то се и вођење међународне политике може сматрати као засебна политика сваког појединог члана. Њена политика извршења уговора о миру је и политика Француске. У питањима решавања економско-социјалних проблема она треба да је уз Енглеску, али не заборављајући да је она најјачи фактор у Средњој Европи против германизма. —

У спољној политици Италија је земља политичких лавирања. Данас је она у сукобу са Француском, дотле, док се не споразуме у питању поделе сфере у Средоземном Мору. Држаће се Енглеске све дотле док се са Француском не погоди око тог спора, да можда, одмах после тога, измени политику и према једној и према другој.

На Русију гледа као на добро тржиште за своју трговину и индустрију, пазећи да Русија не стане на снагу, јер јој обновљена Русија може донети нежељених промена.

На Малу Антанту, и поред тога што јој је у питању повраћаја Хабзбурговаца од велике користи, не гледа пријатељским очима, и ако јој ова може корисно послужити под условом да јој приђе са више поверења.

Од свију чланова Мале Антанте ми са Италијанима имамо највише послова да приводимо крају. И пре но што Италија не изврши и последњу клаузулу о евакуацији крајева,

које нам даје Рапалски Уговор, не би требало правичности ради улазити у ма која друга решавања односа наших и италијанских.

И као што то пословица вели, где се велики бију, мали страдају, слаб је и овде страдао. Грчка, која је кроз цео европски рат, угодним еквилибрисањем, умела да остане ван катастрофе, руши се ових последњих година као трула кућа. То је најбољи доказ са колико је вештине, али само мађионичарским вештинама, Веницелос водио грчки народ. Веницелос је био вештак, мађионичар, пред чијим је штапићем Грчка сваким даном све више расла. А народ, далеко од свега тога, у улози публике коју то занима, гледа и радује се. Од малог сиротана постао је богат народ; границе његове земље пружале се на два континента, а он, по природи слаб, народ велике штедње, истина, али „најмањег отпора", — клонуо је пред првом већом тешкоћом. Веницелос, мајстор, мађионичар, морао се склонити, да уступи место прогнаном краљу, јер народ је као дете; не знајући ни сам зашто, не трпи оне што владају, а пун је сентименталног сажаљења за прогнане. Прогнаник је дошао — да ради са стварношћу. сметнувши с ума да је ту пре њега био — мађионичар. Грчки народ је добијао земље једино помоћу Веницелоса, пруски рођак је мислио да ће их добити мачем — и љуто се преварио. А због тога ипак на крају крајева трпи народ, чија је кривица за све то по најмања.

Питање Ријечке државе, те јадне позорнице фашистичких криминалних лудорија и згодна тачка за италијанску владу, да одатле с времена на време узнемирава нашу земљу, мора се једном скинути с дневног реда. Европи, којој је потребан одмор, мир, сређеност, Италији самој, најзад није потребна ова нова Албанија у Кварнерском Заливу. Јер као што се у Албанији сви немири стварају са знањем ове или оне владе која у том моменту влада Албанијом, тако се и преврати на Ријеци стварају са знањем италијанске владе и пуним учешћем њених званичних кругова. Италији се не испуњава Рапалски Уговор, јер ма да је он за њу не може бити повољнији, ипак јој се чини, да нам њиме није узела све, апсолутно све што се може одузети од наше земље. Монструозни Рапалски Уговор, који је Италија правила две године пре него што ће га изнети на потпис, а који смо ми, под директним притиском Савезника, морали не гледајући да потпишемо, створио је независну Ријечку Државу, не зарад Ријечана или неке стварне користи за Италију, већ искључиво да смета и штети нашој земљи. Италија зна да дуж целе голе Далмације ми немамо ни једног модерног пристаништа. Њој Ријека није много потребна, али је за нас насушни хлеб. Успела је да нам је не да, али да не би пред Савезницима имала изглед завојевачке земље, Сфорца

је оставио Југославији једно своје писмо, великодушно признајући јој право на Барош, од кога ће Југославија, кад га буде добила, имати, још за дуго, исте користи као Пољаци од Данцига, а то ће рећи никакве.

У моменту кад Италија хоће да игра улогу великог пацификатора позивајући четрдесет држава да у њеној земљи реше питања човечанства, њени пукови и ратне лађе бомбардују по Ријеци. Преобучени италијански званични органи збацују и проглашавају диктаторе; по ријечким улицама фашисти, та дика италијанског народа, чине већа зверства, но пољудивљи Арнаути по улицама Скадра и Елбасана. А савезници, који су од политике створили трговину, нарочито кад се тиче малих, посматрају сав тај неред и ћуте. Једни зато што им је потребан италијански глас за зеленим столом неке конференције; други зато што ће им италијанска помоћ требати, кад се буду тражиле отплате од Немачке.

Пошто савезници, који су најзад најпозванији да воде рачуна о европском миру на Ријечко питање уопште као да не обраћају пажњу, решење његово морамо да узмемо на себе ми и Италијани. Иако се и код нас говори да је ријечко питање, питање између Италије и нас, ипак би Европа могла, морала ради, да види шта се све по Ријеци починило. Нас су, у многоме због политичке незграпности наших државника и дипломата, извели на оптуженичку клупу у Друштву Народа. Данас Италија ради много грђе ствари, доводи европски мир у опасност, а нико је зато не узима на одговор. Ваљда зато да би се нама малим пружило горко сазнање, да су Конференције Амбасадора, Друштва Народа и др. створене да се на њима суди малим а никако великим народима.

Мађарска, један од првих криваца европског рата, а уз то тврдоглаво-шовинистичка земља, и данас сања о реваншу. Прикљештена са свију страна под рђавом управом својих шефова, место да помишља на обнову своје земље и стабилизацију прилика, ствара разне ириденте, троши свој и иначе јефтин новац на покушаје који су тако далеко од стварности. И место да увиди своју кривицу, своју пропаст најзад, она се уљушкује у снове о великој Мађарској, о ослобођењу браће под туђином; док јој сам народ усред Пеште пати под терором и интимно би ту своју данашњу слободу заменио са слободом своје браће у Словачкој и *Ердељу* и другде.

Арбанија, ново створена независна држава, све је друго само не независна држава.

Француска је припомогла њеном стварању, из симпатија које за сада, због Енглеске, гаји према мухамеданском племену; Енглеска зато што јој се чини да ће то бити згодна земља за њену индустрију, трговину и концесије разне врсте; Италија

да би још и на овај посредни начин имала утицаја на Балкан, а специјално на нашу државу.

Ми треба да желимо праву, али истински независну арбанаску државу. То је у интересу нашем, у интересу мира на Балкану, а то ће рећи и мира у Европи. Али независну Арбанију преко које ће Италија водити своју политику против Балкана и нас, ми не можемо и не смемо подносити. То би требало да имају на уму и Велике Силе, које су, се може се рећи, прерано заложиле за независност Арбаније, и арбански народ, који мисли да се једна држава ствара за ноћ.

Grotius.

ПОВОДОМ ЗАКОНА О ИЗБОРИМА НАРОДНИХ ПОСЛАНИКА.

(4)

Да би било јасније, срачунали смо колико би која политичка група добила у случају, да постоји само једно једино изборно тело за целу државу, и износимо га ради упоређивања са резултатима осталих система бирања. Општи изборни количник био би (1,607.265 : 419)=3835,9= у округлој цифри 3836. Резултат би био овај:

Политичке странке	Број гласача	Избор. Колич.	Изабр. по колич.	По остатку	Укупно	Неплодни остаци
Демократска	319.448	3836	83	—	83	1060
Радикална	284.575	„	74	—	74	711
Хрв. пучка сељачка (г. Радић)	230.590	„	60	—	60	430
Комунистичка	198.736	„	51	1	52	—
Земљо радничка	151.603	„	39	1	40	—
Хрв. Слов. пучка (г. Корошец)	111.274	„	29	—	29	30
Југословенска муслиман. организација	110.895	„	28	1	29	—
Социјал-демократска . .	46.792	„	12	—	12	760
Хрв. тежачка (Нар. Клуб)	38.400	„	10	—	10	40
Национална турска организација	30.029	„	7	1	8	—
Хрв. Заједница	25.867	„	6	1	7	—
Републиканска	18.136	„	4	1	5	—
Хрв. стр. права	10.880	„	2	1	3	—
Ванстраначка	6.581	„	1	1	2	—
Срп. Нар. Организација (Чокорило)	6.251	„	1	1	2	—
Народно Социјална . . .	6.186	„	1	1	2	—
Либерална	5.061	„	1	—	1	1225
Ратничка	2.484	„	—	—	—	2484
Прекотурска						
Господарствена	1.960	„	—	—	—	1960
Ческа	704	„	—	—	—	704
Независна муслим. . . .	449	„	—	—	—	449
Муслиманска народна . .	306	„	—	—	—	306
Свега	1,607.265	3836	409	10	419	10.159

Ова таблица показује јасно: да је свака политичка странка престављена према својој бројној снази у народу; да је број изгубљених, неплодних, гласова незнатан, свега 10159 што чини 0·63% од целокупног броја гласача, и најзад да би сваки — изузев њих 10 — посланик ушао у Парламенат са истим бројем гласова. — Али, поменули смо, немогуће је усвојити једно једино изборно тело због тешког, заметног обрачунавања, а поглавито због невероватно великих тешкоћа, које би се појавиле при састављању кандидатских листа. Сем тога чине се и то, по нашем мишљењу, доста оправдане замерке, јер бирач не зна никада, да ли ће његов кандидат бити изабран, нити пак познаје све оне, за које ће дати свој глас.

Поборници правог пропорционалног бирања, увиђајући тешкоће при примени једне кандидатске листе за целу државу, тражили су и траже друге путеве да уклоне све недостатке, — губљење гласова.

Поменућемо неколико.

1. Систем једног јединог изборног количника за целу земљу.

Раније смо поменули и примерима указали на очиту неправду, која потиче услед разних изборних количника — последица многих изборних тела. Жеља је, а тако би требало и да буде, да је сваки посланик преставник народа, базирајући своје право на један и исти број гласова. Г. Selyd Langchamps предложио је у белгијском Сенату 1899 године, да се усвоји само један изборни количник за целу земљу, делећи целокупан број свих гласача бројем посланичких места. Тако одређеним количником деле се бројеви гласача појединих киндидатских листа у изборним телима и додељују им се посланичка места. Не буде ли која листа добила количник или имаде остатка, то и сви неупотребљени гласови за поједине кандид. листе сабирајући целу земљу — и тада тако добивен број дели полове истим изборним количником.

Ово је као што се види, мала варијација од једне опште кандидатске листе за целу земљу. Циљ јој је, по нашем нахођењу, да задовољи до некле бираче изборних тела, који ће дајући своје гласове за партију, ипак знати бар оне за које гласају у свом изборном телу.

Додељивање посланичких места врши се у два пута: прво у изборним телима, а по том за целу земљу ради поделе не додељених посланичких места. Изискује дакле и две врсте кандидатских листа: за избор тела и за целу земљу. Систем овај тражила је социјал-демократска странка у Гану (Белгија) и необично је хваљен на конгресу социјалиста 1910. год. у Белгији.[1])

[1]) L' organisation du Suffrage и т. д. *J. Barthélemy.*

Приликом дебате о изборном закону за Уставотворну Скупштину у Привременом Народном Преставништву г. *В. Кораћ* социјалиста и г. *Др. А. Крамер* демократа предлагали су сличан систем овоме тј. употребу неплодних гласова, оних који су мањи од изборног количника, сабирајући их у целој земљи за једну и исту политичку групу, и тако добивен број делећи изборним количником који није био довољно прецизиран, јер пошто се то сврши онда треба „да поједине странке предложе нове кандидатске листе, на које ће се према сразмери по новом рачуну поделити они мандати, који су остали при првим изборима у појединим изборним окрузима неподељени".[1])

Са овим се слаже и г. В. Кораћ који је поборник првог система. „Идеал би био, да се читава земља прогласи за један изборни округ, за један изборни котар, и да се избори врше гласањем за једну кандидатску листу за читаву земљу".[2]) Но увиђајући све тешкоће да се овај идеал усвоји, вели, нађен је пови систем, нови пут. „Тај је нови пут у томе, да се створе што је могуће већи изборни окрузи, јер се само у њима може манифестовати пропорчни систем, а остаци који се не могу по пропорцији поделити по великим окрузима, да се из читаве земље комасирају и странке пуштају, за пропорчне поделе преостале мандате. То је тако звани систем другог и трећег скрутинија".[2])

И ако је у главном предложени систем г. Крамера и Кораћа сличан систему г. Longchamps-а, ипак је велика разлика при додељивању посланичких места. Систем белгијског сенатора Longchamps-а има само један једини изборни количник, док овај други г. г. Крамера и Кораћа има онолико изборних количника, колико изборних тела, више један нови, који се одређује при другом скрутинију.

Ни један ни други нису усвојени од Народног Представништва.

2. *Искоришћавање остатака и отпадака* на тај начин што би се блиске партије споразумеле међу собом, известивши наравно и надлежна изборна тела, да једна другој уступају у разним изборним телима гласове, према томе како је где која јача. Једна група земљорадника, примера ради, добила је у једном изборном телу, ваљевском округу, 2985 гласова, а демократска листа — дисидентска — 1774 гласова. По споразуму између њих, демократи дисиденти уступају све гласове земљорадницима, те ови имају (2985+1774)=4759 и добивају једног посланика, пошто је изборни количник 4373. У другом изборном

[1]) *Др. А. Крамер.* — Стенографске белешке Привременог Народног Представништва.

[2]) *В. Кораћ.* Стенографске белешке Привременог Народ. Представништва V. свеска. 109. редов. састанак 6. јула 1920. год.

округу, земљорадници би уступили демократима, те би се тако искористили гласови, који би иначе пропали, остали неупотребљени — Овај је систем назван у Белгији „*reversibilité des excédents*“ — систем преношења сувишка на другога.

Налазимо, да овај систем није добар. Ово позајмљивање гласова једне политичке странке другој, разних погледа на уређење државе и решавања социјалних питања, не да се правдати. Зар се не би тога ради, да се не губе гласови, да се дође до што већег броја посланика, могло десити да гласови републиканаца помогну гласове монархиста и обратно?!

Ми смо противу бирања по Уставу Србије од 1903., осудили смо баш то, што је изборни закон допуштао, штитећи већину, да она листа која добије количник и највећи број гласова прикупи за се све гласове других група, које нису имале изборни количник.

3. Систем искоришћавања остатака и неупотребљених гласова, дакле систем *двогубог додељивања* посланичких места, могао би се употребити не за целу државу но за поједине области, скупљањем неколико изборних тела у једно за другу поделу мандата. Примера ради узмимо свих 17. изборних места у Србији пре рата 1912 године. Бирање би се извршило по изборном количнику за свако изборно тело, и доделио број посланичких места. Остаци и неупотребљени гласови једне и исте странке за свих 17. округа сабрали би се. Број свих гласова — остатака и неупотребљених — за све странке поделио би се бројем неподељених посланичких места, добио дакле нов количник, којим би се делио број гласова појединих кандидатских листа и додељивала посланичка места. Или би се у место новог количника, при другом додељивању употребио систем D' Hondt.

На овај начин добија се неколико великих изборних тела у другом скрутинију, искоришћују се врло повољно остаци и остали гласови, не употребљују се туђи гласови из увек једне и исте странке. Остаје питање како ће се у другом скрутинију извршити подела нераспоређених мандата?

Могла би се вршити подела мандата на два начина. Прво давати посланичка места оним изборним телима која су дала највеће остатке или највећи број неупотребљених гласова, док се не исцрпе број добивених посланичких мандата за једну листу; или друго, истаћи друге кандидатске листе за провинције овако добивене.

Налазимо да би ово последње најбоље одговорило постављеном циљу.

Да би слика изборних резултата била што јаснија, да би се могла оценити вредност једног или другог система, да би се поборницима тих разних система дала могућност да виде поред теоријских разлога, стваран резултат једних извр-

шених избора, а поборницима заштите већине, хомогених влада и доказивању да је потреба једне јаке већине, већине једне странке за брз и успешан рад у парламенту — непобитним доказима утврдимо немогућност тога у садање време, израдили смо један табеларан преглед избора извршених на дан 20. новембра 1920. године.

У овој табели[1]) срачунато је, колико је која странка добила

Табеларан преглед поделе посланичких мандата у целој земљи на основи званичних података избора на дан 28.-XI-1920. г.

Ред. број	ПОЛИТИЧКЕ СТРАНКЕ	Број гласача	По изборн. закону од 31 изб. 31-XI-20	По D'Hondt-u са квалификованих	По D'Hondt-u без квалификованих	По Уставу Србије од 1903. г.	По колич. и остац. и подел. на обл.	По колич. и остацима за целу земљу
1	Демократска . . .	319.448	92	92	97	*83*	92	83
2	Радикална	284.575	91	96	90	*113*	89	74
3	Хрв. пуч. сељачка (г. Радић)	230.590	50	54	54	*57*	49	60
4	Комунистичка . .	198 736	58	51	57	*51*	59	52
5	Земљорадничка и S. K. S.	151.603	39	36	35	*25*	37	40
6	Хрв. и слов. пучка (г. Корошец). . .	111 274	27	29	26	*31*	27	29
7	Југослов. муслим. организација . . .	110.895	24	38	26	*34*	23	29
8	Социјал - демокр.	46.792	10	9	9	*9*	11	12
9	Хрватска тежачка (Н. Клуб).	38.400	7	6	7	*5*	7	10
10	Национал. турска организација . . .	30.029	8	8	9	*7*	8	8
11	Хрват. заједница .	25.867	3	3	3	*1*	5	7
12	Републиканска . .	18.836	3	4	4	*2*	5	51
13	Хрватска странка права	10.880	2	2	2	*1*	2	3
14	Ванстраначка (г. Трумбић) . , .	6.581	1	—	—	—	1	2
15	Срп. нар. орган. (г. Чокерило) . .	6.215	—	—	—	—	—	2
16	Народно социјал.	6.186	—	—	—	—	1	2
17	Либерална	5 061	—	—	—	—	1	1
18	Ратничка	2.484	—	—	—	—	—	—
19	Прекомурска господарствена . . .	1.960	—	—	—	—	—	—
20	Ческа	704	—	—	—	—	—	—
21	Незавив. муслим.	449	—	—	—	—	—	—
22	Муслим. народна	306	—	—	—	—	—	—
	Свега	1,607.265	419.	419.	419.	419.	419.	419.

[1]) Због техничких тешкоћа ова се табела није могла урадити, те смо били принуђени израдити другу, мању, у којој су дати укупни резултати у целој земљи.

у Србији пре 1919. године, Ст. Србији и Македонији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Славонији и Срему, Словенији, Далмацији и Црној Гори и најзад у Војводини. Ово је учињено с тога, да би се могло вршити поређење са изборима у два скрутинија, а у поменутим провинцијама. Створено је дакле 7. изборних тела.

Срачунавање је извршено по закону о изборима посланика 20. новембра 1920. године; по примени D' Hondt-овог система, задржавајући квалификоване посланике; по чистом D' Hondt-овом систему без квалификованих; по уставу Србије од 1903. године и најзад и по количнику: прво у изборним телима, а затим по D' Hondt-у за обласна изборна тела, сабирајући све остале и неупотребљене гласове једне и исте политичке странке.

Проучавањем ове табеле увидеће се: да су резултати по свима системима, сем по Уставу од 1903. године, један другом веома приближни, разлике незнатне и да према томе не треба водити ни дуге дискусије, ни износити разна мишљења великих мислилаца, научника; социјалиста или демократа; либерала или конзервативаца.

Како се једном усвоји опште право гласа и пропорционално бирање, онда је, по нашем уверењу, за сада најбољи, најправилнији систем бирања, систем D' Hondt, јер се већ не може усвојити једно изборно тело, са једном кандидатском листом за целу земљу.

Ми бисмо пак предложили: да се задрже изборна тела као што су до сада била, да се истичу кандидатске листе као и до сада, али да се гласови броје не по тим малим изборним телима него скупљајући их неколико уједно, стварањем 7 до 10 великих изборних тела. За поделу мандата усвојити D' Hondt-ов систем. Подела места, од броја која припадну једној кандидатској листи, извршила би се такође по D' Hondt-овом систему и реду на листама стварних изборних тела. По нашем уверењу постигла би се што могућнија правилност при подели мандата, постигла сразмерна снага у Парламенту према снази партија у народу задовољила изборна тела и бирачи гласајући за људе које знају; најзад би се постигло што мање губљење гласова.

Велислав Н. Вуловић.

ДЕКОРАТИВНА УМЕТНОСТ.

Декоративна Уметност у нашега народа је врло добра. Али је реч о старој. Наше пак доба пресађује једну слабу, површну и погрешну декорацију. У главном из ових разлога: уметност која се некада код нас раширила и којој је народ дао максимум свога израза, застала је на том врхунцу свога развитка, остала у самом народу па се постепено и тамо губила. Интелигенција која је могла учинити нешто за њу, примајући западњачку културу, примала је и западњачки декор. Ново време, у осталом, постављало је нове захтеве. Они би били и задовољени да је боље схваћена та стара, или упште декоративна уметност: стару смо без разумевања имитовали или и копирали, западну смо и такву каква је рђаво пресадили.

Западњачка декоративна уметност је површна, слаба и погрешна. Површна јер понајчешће сувише украс ради украса; слаба јер сувише слепо имитативна, погрешна јер понајчешће схваћена искључиво орнаментално.

Ако се жели једна за нас, наша декоративна уметност, треба стварати једну општу добру декоративну уметност. Не треба *хтети* стил. Поставка је погрешна, резултат мора бити погрешан. А не треба се бојати да расни темперамент, да расно схватање неће наћи могућности свога израза. То је главно и довољно.

Случај је у осталом као и с чистом уметношћу.

Декоративна Уметност служи за украшавање, улепшавање но то је њен погрешан став. И уметник и публика морају га заборавити. Она треба да има једну дубљу садржину, да пружи једно више задовољство. Као ни једна уметничка слика која апсолутно не служи као украс, ни декор не служи само као украс. Декоративна уметност се појавила као потреба и тај њен услов мора јој остати. Сувише се украшава. Свака се ствар која спада у домен декоративне уметности (а мало је ствари које не спадају у домен ове уметности) украшава. И она постаје, ако се хоће, l' Art pour le seul plaisir des yeux, па l' Art pour l' Art и т. с. уметност пре нашег доба. Њено уживање у самој себи — у поставци циља себе себи — препунило је празним орнаментом, обогатило квантитативним орнаментом који јој је зло учинило, да више не мисли. Засићена

само собом, она се раширила, индустријализирала. То ју је профанисало, банализирало и уморило.

Циљ декоративне уметности није да украси, није да украси само, није да све украси само. Она тражи форму, тачно место једном украсу (кога може апсолутно и да не буде) и потом заједницу њихову, хармонију целине остајући конзеквентно највише што је могуће проста.

Преживљене декоративне уметности заборављале су често то (хиндуска нпр.), модерна позоришна декорација, у неколико књижарство, почињу да разумевају то.

Потреба је, дакле, декоративне уметности хармонизација целине на штету детаља, орнамента тј. простота.

Примена декоративне уметности захтева смисао целине. Но то значи још и ово: између орнамента и природе материје на коју се он примењује мора бити склада, што је могуће више склада. Природе материја не смеју одударати једна од друге. То је, међутим, редовна грешка. Над свима позорницама неки анђели, на таваницама неке музе, итд. Ти анђели — верне копије живих бића — на таквој су висини која је вртоглава и одоздо, и те музе су опет верне копије живих бића — тако неразумно прилепљене као да ће сад пасти. Илузија на коју се рачуна, је један неспоразум. Ако камени анђео треба да створи једну илузију живог, и насликана муза живог — зашто немати илузију да та жива бића могу пасти? Или се на зиду наслика верно нпр. корњача као декор. И како онда објаснити корњачу на зиду да стоји?

Грешка је двоструко тешка: што је за орнаменат употребљен живи створ [у декоративној уметности основни захтев да се то избегава] и што је неуспео. [Фреска, а фреска је таквих мотива, припада више чистој уметности али и она, кад је добра, води рачуна о материји; то је најстарија, и са свим модерна, разумевала].

Но, ако се и традиционално узме мотив из флоре, зашто ће нпр. лотус на зиду? или сунцокрет? или и ружа? Ни лотус, ни сунцокрет, ни ружа не расту у соби. Ако је илузија потпуна, тј. ако ја верујем да ми је у соби и лотус, и сунцокрет и ружа, ја знам исто толико да је лотус у води, сунцокрет у пољу, ружа у врту. И ако бих хтео веровати потпуно у мој лотус, морам веровати и да је моја соба — бара.

Соба мора остати пре свега оно што је тј. соба; зид мора остати пре свега оно што је тј. зид. Ми природу зида не можемо изменити јер га ми и дајемо таквог какав је, и он нам се такав императивно намеће. Али природом онога што ћемо додати том зиду, можемо располагати. Природу једне материје довешћемо у склад, хармонизирати с природом друге материје.

Потреба је докле декоративне уметности хармонизација материја на штету слепе имитације тј. стилизација.

Raison d'être декоративне уметности је њен израз. Ако ништа не каже, она је излишна. Она понајчешће ништа не каже, јер је погрешно постављена. А поставити ствари на свом месту логика је и декоративне уметности. Тј. архитектура цркве не може бити и архитектура једне вишеспратне зграде. Црква је дом вере, симбол вере је крст, црква је у облику крста. Зграда где се станује, очигледно, неће бити у облику крста. И тако исто, црква кроз појам вере и своје форме крста тражи свој декор. Нико у својој соби не поставља кубе, нити га боји плаво и обасипа звездама. Спољашњи се декор исто тако не може прилагодити црквеном, управо још мање. У кући се живи. Њен декор мора бити израз тога. Прибегава се симболу: симбол је сам собом ретко добар. Израз је у једној тачно одговарајућој инспирисаној мисли.

Потреба је дакле декоративне уметности схватање смисла тј. мислене уметности.

Декоративна уметност остаје увек уметност. Она има свог ритма, своје музике, свог осећајног, свог мисленог, свог унутрашњег живота. „Лишена природног", у колико конструктивна, у колико подложна захтевима своје технике, она налази свој уметнички израз у *смислу* природе. Она нити копира природу нити имитира но даје *појам* њен. У толико је декоративна уметност једна par excellence експресивна уметност.

Резиме: стена — музика тишине, очајање недокучнога, жеља бескрајнога, ледени мир.

Као таква декоративна уметност је потреба.

Њен смисао је стилизација.

Њен израз је инспирисана мисао.

Њена естетика је простота.

Душан Јанковић.

ОКО НАШЕГ РОМАНА.

ПОВОДОМ Г-ЂЕ И. СЕКУЛИЋ И Г. БРАНКА ЛАЗАРЕВИЋА.

Страхује се за наш роман; замера се нашим књижевницима да не успевају са сликањем доба у коме живимо, доба које остављамо полако, и спајамо своје животе са новим латентним струјама.

Тај прелаз вредности, које неумитно време носи са собом, борбу старога са новим и напослетку њихово природно стапање нико у нашој литератури није изразио потпуно, у целини.

Ми осећамо како се испод нас измиче старо сигурно тле, а не знамо какво ће бити ново на које ћемо ступити. —

Крај свег самовољног узвикивања Г-ђе Секулић: „Како му драго, али проклети роман се ипак мора написати. И мора се написати што пре и што бољи, и не само уметности ради, него просвете и политике и здравља ради. И савести ради". Ми ипак верујемо да добар роман нећемо ускоро добити. А ево зашто. У наше доба је осветљен само један моменат из сукоба сила, старих и нових назора, старих и нових животних потреба. Борба још траје; ми смо хаос, то се осећа и у политици и у економско-друштвеном животу, и у литератури.

То је данас не само код нас, него у целом свету, и нема земље у којој теку мед и млеко.

Сви су побеђени, нема победиоца, и овај мали делић људства, репрезентован европско-америчким становништвом, стоји збуњен.

Као дете које се играло ватром не знајући о њеној стихиској моћи они су начинили велики пожар светскога рата, пожар који данас привидно догорева, али изненађени и застрашени кривци не знају хоће ли се сасвим утишати, или ће их збунити каквим неочекиваним пламеном.

Они су помакли, врло мало, тешку и тамну завесу нашега данашњег живота и засењени су новом светлошћу за коју не знају одакле долази, али се боје као што се и деца боје свега моћног и непознатог.

И они би да намакну тешку завесу, али не могу да се ослободе светлости, јер се она коснула срдаца и умова њихових, а светлост је силна па ће проникнути тешку, тамну

завесу као најтању паучину, ако и силни радници буду ткали и додавали мрачном ткиву.

Она ће доћи као живот, и као што се њему не може забранити да постоји. тако се не може ни њој; хтели то краљеви или масе.

Врши се велика мистерија у процесу животних сила, а ми ћемо је морати примити и без схватања. И поћи ћемо за њом и свугде где влада хаос она ће заблистати и осветлети.

Наш живот добиће одређеније захтеве, поћи ће новим али одређеним путевима и *за њиме* ће поћи уметност, а неће, као што Г. Црњански верује, „живот лепо не преостаје му ништа друго, поћи за уметношћу".[1])

Право на опстанак има само оно што је јасно а сву магловитост књижевног стварања људи ће, ако је под нечијом сугестијом брзоплето похвале, такође брзо и камењем оборити.

Колико антропоцентричке заблуде има у томе да литература управља животом, и како је детињаста илузија да „песници спремају револуцију".

Песници[2]) су у толико визионери што они раније назиру *оно што већ постоји,* док гомила не види често ни тада кад се са постојећим сукоби лице у лице.

И зато што су стари идеали скоро већ доле, а они падају већ одавна јер је висина до које су доспели била необична, и зато што смо тек назрели нове, ми не знамо шта хоћемо и ми стварамо фрагментарно.

И љутимо се, и свађамо се, и крвавимо једни друге.

С једне стране се држи да књижевници наши не знају достојно насликати своје доба, с друге стране књижевници негирају вредностт оних сила које су утицале на стварање данашњег живота и његових назора, и теже за нечим неодређеним; да га тако назовемо, јер га они сами још нису знали изразити покрај појединачних покушаја објашњења свога стварања.

Речју доба или не запажа уопште или презире своје књижевнике; као што књижевници презиру своје доба.

Наша читалачка публика навикнута на своје старе идоле не прилази књижевницима са поверењем него са осмехом чуђења или љупког сажаљења над дечјом наивности, а књижевници наши беже на „сазвежђа", на Суматру, у васиону. Мало их је, међу нашим приповедачима, који се држе терена земаљског и људи блиских.

Између читалаца и књижевника не постоји контакт и када би већина наших књижевника, нарочито лиричара, по-

[1]) Мисао, 16. фебруар, 1922.

[2]) Песник и књижевник је за мене исто; добар књижевник је песник.

стала астрална и преселила се на какво „сазвежђе“, не би се на растанку растужили ни први ни други.

Ми млади смо и сувише попрскани крвљу која је текла из туђих рана и зато што је мало наших капљица ми се више гадимо него што жалимо. Ми заборављамо да смо постали од тих истих људи које презиремо и да смо њихова физичка и духовна деца.

Ми смо сувише у своме добу; ми смо сувише у самим догађајима, а наши приповедачи и „романсијери“ већином су млади, без високе уметничке и философске објективности да говоре о тим догађајима. Тек када ти догађаји одмакну, ми ћемо упирати погледе за њима, ми ћемо узимати у помоћ далекогледе, ми ћемо се мучити, и ми ћемо га реконструисати онако како се јави у умовима и срцима нашим.

У нашим срцима нема љубави ни колико је најмањи делић љубави првих хришћана а ми говоримо о свечовеку; пред нашим очима трпе и умиру бедници, а ми причамо о социјалној револуцији.

У нашем уму је мањи од најмањега делић сазнања целога човечанства, а ми кидамо са старим и верујемо да ћемо ми створити ново, нечувено, невиђено.

Да имамо *љубави*, ми бисмо јасније видели, јер се не види само физички и не види се само очима.

Тада би наши песници и књижевници друкчије и потпуније дали слику нашега доба и уместо зрнаца расутих и изгажених ми бисмо имали богата родна поља обасјана сунцем.

Зато што су наши песници и књижевници пролетери или богаташи, реакционари или напредњаци, Бачвани или Србијанци, уски, локални, непотпуни, са мрвицама туђинског знања довољним да им скине поглед са наших јада и беда, а обрати га на туђинске позлаћене јаде и невоље и навуче бору презривог осмеха према постојећем; зато што они нису *људи*, што су фрагменти, зато се и оно што прође кроз њихову душу рефлектује у фрагментима; зато што немамо друштвеног живота ми немамо ни литературе, ни романа, и узалуд сви охрабрујући узвици и тапшања критичара. Узалудни су сви добронамерни савети г-ђе Секулић.

Јер оно што је од вредности у нашим досадашњим сиротињским романима, то није страсни и богати колорит Врање код Боре Станковића, то нису паланачке неукусности Сремчеве, ни авантуре Игњатовићевих јунака скиталица, ни калфићке љубави Ускоковића. То је спољашње, то је декор, као хаљина, као огртач.

Оно што је од вредности у њима то је опште човечанско: *патња помешана са осмехом*, јер је сваки човек, и најбољи и најгори, Христос на крсту.

Има право Гђа Секулић у своме очекивању да ће наш роман испасти „сличан серији руских реалистичних романа, негативан, саркастичан и болан"; с том разликом, додајем, што у нашим срцима нема љубави Руса, па ће слика бити више ружна него болна, и док се у руским натуралистичким романима иза црта *звери-човека* који пати јављају ипак контуре *човека,* код нас ће се јавити *само* црте *звери-човека.*

О далеки, прави циљу. Свечовече, како смеју њихове неопране очи погледати у твоју снежно белу чистоћу!

Они ће и тебе унаказати, јер те представљају лутком пренатрпаном свим њиховим фрагментарним знањима, методама и системима.

Они неће никад створити док не сазнају да љубав ствара.

И речи њихове биће „звечећа мёд"[1]) ма говорили „језицима људи и анђела".[1])

Јер срца њихова немају љубави.

Аница Ђукић.

[1]) Посланица апостола Павла Коринћанима.

О НАМА ЕНГЛЕЗИМА.

Г. Alexis Brown, лектор енглеског језика на Београдском Универзитету, изволео је послати нашем уредништву следећи чланак о својој великој раси, и ми га пружамо публици због његове искрене и субјективне карактеристике.

Ур.

О нама Енглезима говори се много. Ми смо сви „типични", бескрајно више него што су представници других народа. Те хладни смо, хладнокрвни, те охоли смо, реакционари, удубљени у ропству традиција, те снобови смо, и увек смо „инсулар" — *људи са острва*, укочени у ужем кругу свога живота, неспособни чак за напредовање. Ма шта се рекло о нама ма од ког посматраоца живота, од владаоца па до слугу, од Црнаца па до најбелијих Енглеза, сви се слажу у једном — ми смо „инсулар". Као да је то нешто чисто расно, од крви: као да смо увек били такви, такви су данас у већини становници Велике Британије.

Шта значи у ствари „инсулар"? Нећу да се упуштам на дуг и вијугав пут одређивања и опредељивања смисла једне речи. Пре свега приказаћу укратко представника те инсуларности, или, по схватању већине, прави тип Енглеза: али који је на жалост, до корена лажан тип, продукат једнога покрета-преокрета, који је морао доћи али који ће проћи и мора да прође: наиме Енглеза индустријске револуције и индустријског доба.

Тај је тип пре свега спортист: за њега је све и сва у животу спорт; он никада, у ствари, не одрасте. И религија и политика и трговина и ратови и најзад смрт — само су спорт. Ово не значи да сам противник спорта. Напротив. Али да се од спорта — т. ј. од израза здравога, веселог живота тела и радости мишића створи култ, ропски, црначки фетиш — то не могу да усвојим. Свака наша радња, док је под нашом влашћу, докле не овлада нама, корисна је, а после разорна, као и претерани спорт. Јер је тај тип „спортиста" предан спорту пре свега и до искључења свега другога: још није постао човек господар свога ума, а већ је постао физички

роб. Тај не мисли; или мисли кад је млађи, на Универзитету, ваљда, али не губи он своју опрезност и води своје мисли у малу засебну собицу, ту да се играју. Ако га доведу до закључка, закључаће се тај закључак у фијоци, или растопиће се у широком мору бескрајне визије спорта; и кад остари, па се ожени, бациће своје јадне мисли у шупу, па ће у собици, уз весео светао пламен нашега енглескога — заиста доброг — камина, да се раскомоте, не традиције, како их погрешно зову, већ лепи неузнемирујући углађени појмови о царевини, о преимућству Енглеза над странцима, и о вековечном детињском — спорту. Тако се довршује његов живот, и у полумуклој његовој спортској укочености ума умираће он без брига, не мислећи ни о Богу, ни о Ђаволу. Провешће — ко зна — лепе детињске дане у Conan Doyle-ову спортском рају, окружен некадањим пријатељима.

То је инсуларан тип.

Он долази у Европу, ствара свуда где иде у колико може по његовом схваћању, један мали део Енглеске: не удубљује се никад у живот, у начине мисли странога народа; не зна и не учи њихове језике; говори по шест немачких речи и по четири речи француски.

Он је инсуларан тип, али није прави Енглез. Уопште, тип народан није ствар времена: мора да се узме у обзир, рачунајући, народни тип кроз све прошле векове, од првих дана постојања нације; т. ј., типичан Енглез је онај који личи на најизразитије Енглезе, почевши, рецимо, од десетога столећа, па до данас.

Пре свега треба се сетити да нисмо никако демократски народ, ни демократска држава: и наш је језик, независно од државне конструкције, аристократски језик по речнику и по унутарњем складу. Благодарећи томе ми имамо једну од најрафинованијих књижевности. Не, енглески демократизам је сасвим модерна појава, у вези са узроцима појављења једног другога, лажнога *нетипичног* типа код нас.

До деветнаестога века Енглеска је била не земља машина, не земља спољашње америко-немачке организоване цивилизације, већ земља културе.

У доба Нормана — једанаестога века — полазимо ми од мешавине такозване средоземноморске расе, келтске расе, германске расе, и римске крви. Сем неких источних области, где је била ваљда већина германских племена — и ако је ово сумњиво — и других области које су ови Германци умели да опљачкају, али не да населе, Енглеска тога доба је ипак била више келтско-средиземноморска земља са римском мешавином и латинском цивилизацијом него што друго. Дошли су Нормани да, својом латинском цивилизацијом, уведу све у ред, и од тога времена почиње модерна Енглеска.

За дуже време двор и племство говоре француски или латински; затим, из неколико наречја бира се једно — наречје источно-средњих области — као литерарни језик. Тај се језик почиње звати *дворским језиком* и у то време употребљава се један нов придев — говори се о „courtly language", што не значи „од двора", већ, „културан, рафинован cultivé", насупрот „популар-народан". Тако то наречје, с почетка покрајинско, постаје, на основи покрајинскога, наречје једног друштвеног слоја.

Од тога доба има две уметности као и два језика код нас: језик дворски са својом енглеском књижевношћу и са културном музиком, и језик или наречја народна, са популарним песништвом и са популарном музиком. Тако је код нас културни живот почивао на тврдој, солидној основи народнога живота. Требало је индустријска револуција да убије тај здрав народни живот и са бакцилом демократизма да потресе енглески живот и енглеску душу до темеља. Народна уметност је била здрава, но ништа више. Рафинована уметност може да дође само кад се заснива на народној бази, али се раздељује од народа, будући за њ неразумљивом. Ни демократизам ни пролеткулт не дају уметности онако, како њихови верни мисле. Уметност је сасма аристократска ствар: својом суштином негација демократизма.

И тако је наш језик, не покрајински одређен, већ као језик једног друштвеног слоја, потпуна негација демократизма. Више латински, са много грчкога у себи, недоступан је у развијеној форми необразованом нашем човеку па исто тако, као неки деликатан слој апарата за, рецимо, мерење електрона, не сме да се дирне неспретном грубом руком једнога орача: то је наш краљевски језик — The King'à English и само може да буде у устима човека који уме да га цени и који уме, на основи извесних студија или извесног инстинкта, да га употребљава. Иначе не би се писало: Full fathom deep thy father lies; не би се писало: Art thou pale from weariness; не би се писало: The Rape of the Lock; не би се писало: The Listeners.

Али, какви су били Енглези у та времена? Као први тип? Филистри?

Ни најмање!

Енглези су били у та времена, готово до краја прве половине прошлога столећа, највећи Европљани. Свуда су путовали, знали су увек бар француски и талијански, у раније времена и латински, били су разносачи културе. Па су и увек могли да се врате на своје острво, и тамо, ограђени од немира, да разраде и растресу све што су видели, све што су чули и тако да и лакше од других развију једну префињену културу.

У време Елизабете, те велике краљице, у то време расцветања елегантности, била је енглеска земља културе, земља живота. У то време је код нас музика била највећа у Европи, јер је Мадригал, пореклом из Италије, прошав кроз Француску и Холандију, достигнуо свој врхунац у Енглеској.

Ово је све било пре-реформационо Енглеска. Енглеска после Пуритана није била више она земља уметности која је била пре. Али и ако је долазак уродљивих и религиозно-патолошких Пуритана знатно пореметио наш уметнички живот, ипак, grace a Dieu, није био тај болешљиви покрет доста јак да одмах начини од нас једну земљу варвара-филистера: „типичних Енглеза". Ипак је већина света остала културна: сећајте се, да ја наравно говорим, у овом погледу, само о једном друштвеном слоју.

Требало је индустријска револуција да и то промени.

То је био наш велики преокрет.

Пре тога, како сам показао, било је код нас уопште два живота. Народна, весела, здрава основа, на којој почива културан живот образованих, т. ј. виших слојева; а „несправедљивости" сасвим није било.

Али је индустријска револуција све потресла. Новац је постао наш Бог; философија живота становника наших северно енглеских области — наших истинитих Германаца — победила је. Дарвинова борба за живот знатно им се допала. Изумели су тај израз пун поуке — to get on — „стићи — обогатити се, ма како". Народ је почео губити свој засебан живот, и виши слојеви су били једнако поремећени. Прешло је много власти у руке индустријалаца-капиталиста: у руке класе без порекла: у најдубљем смислу тих речи, једна страшна, једна безбожна појава. Та је класа била без крвног порекла: али страшније је било то, што је била и без душевнога порекла — без културног порекла, т. ј., без културних традиција.

Више није била најбоља енглеска младеж васпитана у духу широких погледа и еластичности ума. Више се није рачунао образован човек необразованим ако није говорио стране језике, путовао, и познавао друге народе. Начинио се култ презрења других народа — појавила се инсуларност — дошао је тај тип, коме је сада досуђен крај.

Од тога времена рачуна се човек више по богатству. Роди се пословица: Време је новац. И демократизам се појављује као ресултат тога вулгаризирања свега помоћу новца донетог индустријском револуцијом. Демократизам, и све што је везано с њим, долазак је на власт некултурнога: и следствено ако не дође још један преокрет, биће демократизам крај културе

Тако, док је код нас музици и уметности уопште нанео силан удар Пуританизам, требало се дочекати до доласка на

власт некултурних за прекид у здравом животу Енглеске: и сад чекамо повратак културе, повратак на власт културне мисли, чекамо крај варваризму овога машином створенога и новцем управљанога нашега модернога света.

Ко зна да ли ће доћи или не? Ја верујем да хоће. Имамо ми, на пример, савремене писце, који, не само да чувају здраву традицију наше нације, већ су свесни данашњега зла, па и пишу у сврху повратка наше земље старому и доброму. Такви су Hilaire Belloc, G. K. Chesterton, Shaw; и они проричу још један „age d' or" културе, код нас Енглеза, али их још добро не разумеју.

Alexis Brown.

ХИМНИКА УЛИЦА.

Ваљамо се, један по један, или два по два, по блатној и каљавој калдрми, која цепа и раздире ципеле, и где нам хрпе снега или склиске поледице сметају да идемо без опасности за свој нос. Као да смо сви изгубили на лицу печат људскога достојанства, те нас је страх да један другога погледамо у очи. Требало би да се, као завереници, покријемо маскама. Над свима нама, потиштеним и погрбљеним људима, свирепа и слепа власт сировога, дивљег елемента. И све нас зима тресе, сви зебемо, све нас боли срце. Многи од нас имају хладне домове, пуста огњишта, разорене кровове; и ту онда удовице, сирочад, болесници или рањеници. Други имају топле и удобне дворе, можда и храмове љубави, али оне праве топлине (коју не деле камини), свеједно нема и нема. И тако се сви котрљамо по неком страховитом и бесконачном плочнику који је милост напустила.

Ја волим улицу и улични живот, и хтео бих да певам вреву, рад и весеље на улицама и трговима новога човечанства. Не више само стару агору и форум, где је било места за лепе софизме и беседничка натецања! Но делатност, гужве, кретање. Али данас су, на жалост, наше улице смрзнуте и ледене. Ту леже наслагана дрва, зебу босоноги дечаци, каткада пролећу сасвим ретке птице. Ја бих хтео да видим да се радни народ креће сит и задовољан у разговору и смеху на јавним слободним просторима, док сагови и зелене палме ресе осунчане прозоре и ведре прагове. — Хоће ли се то икада догодити? питао сам се за толиких празних званичних прослава, где лепршање застава није умиривало душе. Доћи ће и тај дан, недеља љубавнога празновања.

Човек као да нема других пријатеља сем пса и мачке што, сасвим ретко, провирују њушке на светлост. Али ево човек се сам гордо огледа са природом. Гордо? Можда и мало туробно. Ни снег, ни зима, ни киша, ни ветар, не преče човека да се помоли на улици. И тако људи иду за својим послом, а други напросто пролазе, пролазе без икакве сврхе и мете. И то је вештина, шетати се. Некада видите тако занимљивих лубања, неку живу сукњу или замамну кабаницу, а некада и такве главе какве сте видели само у снима. И ми-

слите да сте у рају. А онда опет путеви, раскршћа, тргови, кола, кочије и трамваји, са досадом вашега бића и маглом ваших мисли.

И поред дубоког очајања моје самоће, ја уживам у овој вртоглавој анархији где могу да се слободно крећем по улици, да пушим цигарету, или да мислим што хоћу: наиме и ништа, ако се може тако. Југославија је тако малена, па се чини да се сви познамо! Па опет, имамо изненађења. А ни беда, ни срџба, ни горчина не могу да спрече да симпатишем с људима.

Поезијо улице! Тебе ће дати само онај који је видео бучне велике градове у дане буне и устанка, када калдрма скаче, а звона певају људско ослобођење. Али у нашим градовима који нису тако огромни, улица је занимљива. За боема, за радника, за служавку, за просјака, за продавца леда и новина, за чистача ципела, за кондуктера, за пиљарицу. Ја се сећам Кренкебиља, marchand de quatre saisons, у роману Анатола Франса. Ми боеми, песници и умни бунтовници имамо још можда кафану. Али има народ који борави и креће се само на улици, којему је она готово кућа и кућиште, који ноћи на игалима тамо у лукама, спава по станицама или јавним шеталиштима, црквама усред циче, под мостовима, и који у најбољем случају завирује у бозаџиницу, у ашчинице, или к чокалину, на раки у да би се огрејао. За вољу тих уличних људи с којима сам више пута, sub Jove divo, делио голо небо, треба опевати у миру, где алкохол даје нови изглед и живљу боју људским зданима.

Мени је криво што наша образованост изискује да срећа већине буде жртвована благостању и уживању малога броја људи. Ја не знам хоће ли нам ускоро помоћи бољшевичке комуне или научни оптимизам оних сањара који са Николом Теслом предсказују срећну 1965 годину. 1965! Тада нас већ већим делом неће бити у животу. Али ја волим да видим где се котрљају она кола, трамваји, аутомобили. Јер је то све живот и јава, а криво имају они који кажу: „У сну је спасење. Сањајте и ослободите се.“ Ја знам да је до сада народ одвише спавао. И одвише снивао (нека не згмери г. Милан Ђурчин). Мене је страх од пада у назадну прошлост која нам је и одвише испунила уши. Гомила треба да се пробуди и да отвори очи. А ми први треба да јој помогнемо до потпунога разбуђења.

Улицо, лепа улицо, синтезо људскога труда! Ти си поезија сутрашњости. За твој лепи изглед, за твоја светла окна и прозоре, за племениту црту твојих белих домова, за отменост твојих врела, за гордост твојих кипова, за твој шарени живот, нека ти је слава! И нека дође срећни дан да ти будеш просторија друштва, као дан што је средиште обитељи! Онда ћемо својим белим рукама, да у пркос клетви хисториске судбине, зидамо поново, али са јачим вољама, кулу вавилонску

као храм човечанства, где ће можда говорити сви језици, али где ћемо се сви, људи и браћа, разумети. Здравствуј, улицо, надо љубави и вере, храме слободе, трубо будућности!

*

Ја дотле гледам где волови возе расклиматана кола, и где клизе, клизе, клизе — санке многе клизе.

Не, нама не оста зелено задовољство поља и ливада, винограда и пашњака. Ми немамо за провођење времена градина до језера или реке, или тихих гајева на меким брежуљцима за господску доколицу. Ни добрих сеоских затишја за слављење кермеса уз много доброга вина и румене плоти. Ми смо везани за своје сиромашне собе, а из њих извирујемо каткада као мишеви и кртице на ову бледу градску светлост. Бољи и слободоумнији поглед на звезде нама је забрањен и украден. Везани смо својим бићем и својим радом, и умом, ако не потпуним срцем, уз град, али ми волимо град као један златан ланац. Ми смо поезија града, макар и са његовим заробљењима. И ми кажемо смело народу: уђи у град, то јест у образованост и будућност! Нама је улица света. Ми смо поезија улице, то јест промета, индустрије, мисли, борбе, напретка.

Ја волим у граду његове клупе, стакла, алеје, осветљене дућане, радње, књижаре, творнице, станице, школе, болнице, уредништва, лепа и љупка шеталишта. За вољу тога му опраштам и прашину и блато, и велику беду љутих зима са недељима скупоће. Када бих могао, опростио бих и тврдоћу срца грађана, послодаваца и станодаваца, но да ли се то може? Али ништа лепо као његов корзо, осветљен у благим празничним вечерима са много светла, и створен за пријатан додир и благо очијукање. Народ који нема плесних форама за флертове ту расипа електрицитет својих погледа.

Улица живи својим животом. Кроз шаренило и модерност вреве она пружа стотину нових изгледа на данашњега човека. Јер је грађанин само онај који уме да се шета и да корача као човек, поред неприлика обуће или одела. Но за то време улица нам пружа један јединствени игроказ који непрестано траје са неизмерно много призора. Улица је велика и живи биоскоп, са свом синематиком спонтаности. Треба знати разумети улицу и опажати је. Ја тако видим шеталаца који су способни да ми погледом или мигом саопште дебеле романе, или пролазница којих мучаљиви осмех илуструје душама наиме боље него читав разговор. Један поздрав или ма који други покрет дочарава читаве светове. А та се пантомима улице претвара у читаве драмске језике, у велике значајне разлике. Треба разумети улицу, јер је то један виши степен људске мудрости. То су покушали натуралисте, то ће можда

да изврше неофутуристе. Улица глуми, често боље но позориште. Али улица и живи, осећа и воли.

Красна улицо, само да имамо руке огрејане!

*

И што нам каже та улица данас? Она химнодира овако: „Ни поред свих мржња, поред друштвених ланаца и робија, поред неизмерне патње човечанства, *љубав није умрла.* Нови човек хоће да буде бољи но пустолов као Казанова или хохштаплер као Штрасноф. Љубав се посвуда налази по свету, покретна, делатна, отворена, добротворна; она није умрла. Она само тражи прилике да уложи своје силе и да користи. То није лажна и преварна филантропија, но обична љубав прама људима. И сиромашни, лишени свега сем себе и својих пет прстију, имају неисцрпне залихе љубави која се нуди, која хоће да буде на услугу, која хоће да послужи другима. Љубав само тражи празнину да би је могла попунити и зло да би га могла претворити у добро. Не треба дакле очајавати. Љубав очекује свој тренутак. И улица хоће да буде орган те љубави". — Овакво осећање љубави нарочито испуњава песника који је далеко да би се затворио у своме малому Ја, пре свега иште саобраћаја са људима, хоће да се веже са догађајима, да оваплоћује хиљаде туђих личности, да изражава гомилу, да саучествује, да разуме, да саосећа, да воли, да опрашта, да љуби. Поред ширега његова дома који је читава Васиона, и улица јесте његов мали трем. Улица хоће да буде жива спојка у патничкоме људскоме раду, данас када ћифте бацају све више и више производне силе народа — на улицу.

Тин Ујевић.

НОВА СЛОБОДА.

Исписујем са чудним осећањем речи овог Вилсоновог наслова. Он је хтео да оствари нову слободу. Хтео је, каприцом случајног поштења и благородства да свет спасе од рђавих традиција. И само је остао иронични наслов једне књиге, преведене на све светске језике. Ова компарација има везе са премијером „Фауста“ код нас. Господин Ракитин, наш омиљени и даровити режисер, г. Брајиловски наш симпатични позоришни декоратор хтели су да остваре *нову слободу* у „Фаусту“. Њима се учинило да традиција спутава лепоту и полет Гуновљеве опере. Традиција гласи да се ствар догађа у једном конвенционалом немачком Средњем Веку, има доста шаренила, много суза, пролазе отмени људи, једна наивна девојка воли једног витеза, он је превари, она је затворена у тамници што је убила дете, витез дође да је спасе, она се моли богородици, ђаво је несретан јер је небо победило. Лирика је духовита, има много дражи не сувише дубоке, али стварне, и кад јунаку буде тешко, музика плаче, али инак са мером.

Нема спора да је Фауст добијао нешто чак и од баналне традиције, јер свака традиција има оно, што тако често оправдава општа места: уштеду енергије. Традиција вас без напора преноси у једну условност, у један конвенционалан свет. Против конвенција наш се уметнички осећај најпре буни. Али, кад смо већ једанпут примили конвенцију, идем, као у Шекспировом комаду, даље. Шекспир је врло логичан у развоју, он је само настран *пре почетка:* морамо да примимо низ чудних услова и заплета као полазну тачку. Традиција је често полазна тачка. Улазећи дубље у Вердија ми откривамо да су услови сваке његове опере наивни, смешни, да је његов Египт као из дечијих играчака, да су све то бездушни шаблони и плитка егзотика. А Мајерберова „велика опера“ са хиљадама хориста који, обучени у хиљаде шарених мантија певају: „пођимо, пођимо“ и стоје пола сата на месту? Само једно: примивши све те условности ми се преносимо даље у музику, ми смо, као у некој компликованој игри усвојили њена неразумљива правила да бисмо могли играти, — јер за сваку су игру потребни почетни закони.

И Верди и Мајербер, пошто смо се помирили са њиховом

наивном полазном тачком (све су полазне тачке наивне за оног ко је стигао!) звуче, певају, узбуђују — а полазна је тачка заборављена, изгубљена, нестала. Свако иоле интуитивно дело трпи од сувишног окова конвенција, — оквир је можда потребан, али што увек исти? Традиција је нужно зло, али зар је не обновити кад и сувише стане својом застарелошћу да ремети. У своје време традиција се не види као ни ваздух једнога времена — али кад се промени време, и дође друго са другим ваздухом онда онај први, она традиционална атмосфера око уметничког дела примећује се, смета, пада у очи.

„Фауст" од Гуноа нити је тако дубок нити тако неразмрсив да му треба све ново-ослобођене од традиције. Нека певају и Фауст и Мефисто у конвенционалним пределима — бар нећемо приметити уметничку лажност свете историје. Јер конвенција као навика престаје да се види, постаје апстрактна. О томе је дубоко говорио Равесон. Ломимо навику. У принципу, могућ је и „Фауст" у кубистичком декору. Врт Маргаритин могућ је на пр. у космичком стилу: тај стил имао би да истакне сету звезда, мир вода и сентименталну чежњу далеке вароши. Увек да се истакне оно, чега има истакнуто у музици. Музика не изражава баш средњи тек, већ неку црту, неку музичку особеност Средњег Века. На пример: страх од греха. На пример: скрушеност. Уплашене од греха могу бити: и кућа и небо и море и цвеће кроз које иде музика греха и скрушене могу бити болне линије степеница које падају под земљу и болно се издижу изнад ње и по којима пузи и клеца музика скрушености.

Гг. Ракитин и Брајловски нису тражили то, то јест нису тражили стилизовану и интуитивну режију. Они су видели наивност и кратковидост традиционог Фауста. Само што је та традиција, ма колико наивна, бар нешто истицала, подвлачила, од духа музике струјећег кроз дело.

Слобода режије је бесциљна, ако значи слободу и од духа тумаченог дела. Традиција, и кад је најбоља, затвара један од видика: на пример затвара поглед према мору, према бескрајности која није нашла израза у једној режији. Или затвара изглед у случајност, случајност која је једна игра недовољно кристалисане осетљивости.

Свако остварење затвара, занијеђује по једну перспективу и упућује нашу чежњу, наше тражење и радост од створеног, својим правцем. Уклонивши традицију треба разбити зидине које су сакривале блиско море, чији је долетао само шум, или планине, које су можда ту, али их Средњи Век не сме да посматра из близа.

Режија г. Ракитина значи низ оригиналних детаља, ванредно културних али без органске везе са Фаустом. Његове слике и целине су спољна одежда под којом осећамо и по-

крете који никако не одговарају таквом облачењу. У тихим и сентименталним моментима, кад човек човеку шапуће тајне, г. Ракитан даје свечаност очију у којој тајна губи смисао, губи се као мајушни поток у даљини поља. И ми видимо поља широког бивања, док је музика говорила о кристалном жуборењу једва чујне сете.

Г. Ракитин је „мислио о Фаусту“ — то је његова режија. он није „мислио Фауста“ а то би било интуитивно.

Примери: тамница — музика сва у простосрдачном сећању и немоћном полету који прелази у мистику; а режија пространа, снажна, сва у компликацијама готског интелекта. Сцена са војницима, дивна као таква: брутална, груба и тупо старинска — али је музика Гуноа свежа, бриљантна и звонка. Сцене у крчми: све оно мрачно из музике. утопило се у бескрајну светлост бојâ.

Апотеоза: музика је обло мистична, а режија угласто конкретна и т. д.

Нова Слобода г. Ракитина значи само ослобођење од једног ропства, а пад у хиљаду ропстава — јер је то пад у руке случаја, ћуди, каприца, уметничке радозналости, који имају велику драж, али не дају вере и снаге у себе.

Тачно одређено, добро схваћено ропство даје више поуздања, јер је одредило и своје границе. Нова Слобода руске режије, коју је Мајерхолд победно развио на позорници Александринке, коју су руски балети, често, тако пркосно умели над нашим главама да залепршају — ипак је страшнији деспот но стародревна традиција. И у стварима над којима су векови мислили, каприц је кобан путоказ, коме не верујемо, кога се бојимо да нас не заведе горе, но слепи вођа наш кога смо до сад имали. Г. Христић, капелник, можда је хтео да прекине са традицијом. Место духовите, лаке и чипкасте музике, као заљубљени лептири што лете над чекајућим морем сунчаних цветова — он је небо превукао облацима монотоних тактова: све време падала је црна киша посмртног марша и што год се родило у то кишно доба умирало је нескладном смрћу и у старачком грчу. Немам речи за оправдање г. Христића, за његову безбојност и монотоност. И г-ђа Роговска, која није била невина Гретица већ нека разочарана варварска краљица из руских балета, којој су људи гадни, а не уме да игра, да бар игром изрази досаду. Г-ђа Роговска не може ничим да оправда ћудљиво схватање улоге. Апологију захтева и случај г. Холодкова, лирског баритона који се из необјашњивих узрока примио да игра бас-улогу Мефистофела. Г. Холодков је суморне и тако ироничне гримасе једног готског демона претворио у лажно величанствено декламирајућег ђавола из стародевојачких романа госпођице Мари Корелли. Кратковидост овог сјајног певача и глумца фатална му је овај пут. Г. Јурењев је

био на врхунцу својих чистих вокалних моћи; г. Зиновјев као глумац сметао је певачу Зиновјеву, чији глас тако светло звони.

Г-ца Пинтеровић је била на своме месту, веома добра; балет је био недовољан; солисти и хористи нису умели да се крећу по позорници у смислу музике. Било је мучно гледати несклад њиховог хода под музику. Нова Слобода, која значи ћуд, каприц, дубоко нас је онерасположила: толико труда, интелигенције и талента да се заврши као Вилсон. Кад буду судили г. Христића, пред поротом појавиће се и стари Гуно, са залисцима и брадом, као сведок. Његова оптужба, његово сведочење биће немилосрдно.

Но стари мајстор можда ће са пуно срдачне тронутости честитати г. Ракитину, чија Нова Слобода даје стварима, које нису у себи имале довољно правога и приснога живота, неизрециву драж хаотичног тражења. Ослободити окова, са највећим трудом, змаја који је лишен крила? Можда је боље још више га везати ћудима мрежâ и везâ, а уверити га да само за то, само због веза не може да размахне крилима, за која он и не зна, да никад нису постојала?

Можда би, у интуитивно нађеној режији, Гуно био коначно изобличен, коначно онемогућен? Г. Брајиловском да напоменемо, да је Рерих велики сликар и да није грех искоришћавати његова открића, али кад је Рерих мислио на камено доба, или на борбу предисторијске Русије са другим дивљацима, или на варварски схваћеног Пеера Гинта — у пределима грубог камења, далеког орања и нејасних руина — те су синтезе имале своје оправдање. Предисторијски примитив мало налази оправдања и код Гуноа и Гетеа. Готика је била у хаосу мрачне и несретне компликације а не у свирепости и неспретности грубих и тромих линија које се мукло упрошћавају.

Станислав Винавер.

PS. У прошлој хроници нисам стигао да истакнем: недостижну, ванредну драж игре госпође *Попове* као Мими; интелигентну али хладну интерпретацију песама г-це *Стаматовић* на њеном Liederabend-у; симпатичан деби г-ђе *Давидове* у Хофмановим причама; успехе г. *Ријавца,* који је најзад ангажован; доста али не сувише успео концерт ђака *музичке школе* (без камерне музике!); културне напоре квартета *Слатин—Зорко* и дискретну и отмену свирку г-це Докић која је дала један леп клавирски реситал. Рад Позоришне Управе у Опери: лош распоред снага, неспретне поделе, немогуће пробе, исцрпљивање оркестра итд. изискују и заслужују нарочити исцрпни чланак.

Д О П И С И

ПИСМО ИЗ ЊУ-ЈОРКА.

Сезона Добре Воље је отпочела помогнута искреном жељом света за побољшањем. Најбоља политичка ствар је приведена крају: споразум о Пацифику и односи Сједињених Америчких Држава и Далеког Истока. Лепота у вршењу једне добре ствари лежи у томе, што ће од тога имати користи и остали, а не само две стране које су директно заинтересоване. Изгледа да је Европа мало заинтересована овим споразумом, али ће се тек доцније видети сва корист од тога.

Познато је, да ако је намера добра, да ће се лако наћи добри путеви. У међународним пословима је сва вештина била на страни рђавих намера, а сва неумешност на страни добрих и поштених намера. Добра ствар је била компромитована неспремношћу оних који су били одговорни. У Сједињеним Америчким Државама постоји ово поређење између Демократске партије и Републиканске: Док се сматра да су Демократе поштенији у намерама али неспособни за привођење тих добрих намера у стварност, дотле Републиканци, тесногруди, имају људе способне за извођење послова. Није довољно бити поштен, паметан и вредан; потребно је умети искористити околину и привести у дело оно што се мисли. Док је Велики Вилсон хтео све сам да ради и тиме понео и целу одговорност на својим леђима, дотле је Хардинг окупио око себе људе који стварно приводе у дела многе снове и на тај начин поделио одговорност.

Свет се лагано приближује крају политичког дела историје, који је био потребан у своје време. Политика, како је свет зна, служила је двема стварима: да учврсти национализам, што је скоро завршено код белих народа; и да постави теорију личне слободе. Пошто је ово готово урађено, то сада треба створити људе и организаторе који ће привести у дело идеје.

Конференција је у Вашингтону показала у погледу на међународне политичке проблеме да народ може да добије оно што тражи и да је шта више оно што стално жели потпуно право. Свет без рата је потпуно могућан. И када се с добром вољом и поштеним намерама дође на конференције, договора ће увек бити приближавајући се лагано почетку једног новог доба.

Врло је леп почетком сваке нове године говорити о старим ратовима и новом миру у свету, само што то није довољно. Све конференције и споразуми неће донети мир свету док не буде било мира и споразума између људи и људи. А ради тог мира и његове благодети треба почети од нас самих. Ако бисмо хтели да помогнемо уклањању узрока ратова између народа, требало би почети са уклањањем свађа између појединаца. Помоћ коју поједина индивидуа може да пружи великом делу препорођаја и покајања света изгледа врло незнатна. У ствари тако и јесте; али зар друштво не сачињавају те исте јединке? Само што није довољно желети да се буде бољи у новој години. Зато треба радити — почињући од нас самих.

Надајмо се, да ће ова година донети нове споразуме и нове договоре у свету. На тим се међународним скуповима неће претресати толико полагање оружја, колико осећање, пријатељство и вера у будућност, тако да се може веровати да ће се овај данашњи свет заменити једним бољим и савршенијим за ову генерацију и оне које имају да дођу. Јер зато, што отац воли свога сина у Француској исто тако као и мајка своју кћер у Америци; зато што је људска природа на Балкану иста као и она на Северу; зато што је говор срца општи језик целог света, Истока и Запада, Севера и Југа, свет *мора* доћи до скорог споразума.

На којој основи?

Императивна потреба света захтева престанак ратова. Не узимајући у обзир економско стање већ сама хуманитарност захтева крај међусобног уништавања.

Посматрајмо практичну економску страну разоружања. Да ли се може замислити једно биће као присталица рата ради решавања међународних спорова када је светски рат уништио 10,000.000 живота; ранио 20,000.000 од кога је броја велики део онеспособљен за цео живот; донео несрећу и глад у позадину бојних редова; косио епидемијом невино грађанство и бацио цео живот за једну генерацију уназад; употребио сва средства пакла на мору, земљи и у ваздуху ради незапамћеног убијања и уништења? Зар се нису били пронашли страховити загушљиви гасови способни да убију целе вароши и бакцили да отрују непријатељске масе? Последњи рат треба да буде и сувише довољан да сједини мисли целог света у спречавању повратка незапамћене људске несреће и огромних економских губитака.

Чувени амерички економист проф. Вогарт цени да је Светски Рат коштао, директно и индиректно, преко 337,000,000.000 долара, готово раван суми удруженог предратног богатства Енглеске, Француске, Немачке и Русије. Замислимо готово немогућност! Шта би се створило од тог новца, датог са оду-

шевљењем за ратне циљеве, да је он био употребљен са истим одушевљењем на економско побољшање и усавршавање света?

Железнички систем у Сједињеним Америчким Државама представља приватно инвестирање од 20,000 000.000 долара. Какав би свет изгледао, у индустриском погледу, када би се слична железничка мрежа подигла у Русији, Кини, Индији и Африци, стављајући на расположење светској трговини огромна неискоришћена средства тих земаља? То је само један део утрошеног новца на рат, док би се од остатка природна богаства тих и свих осталих земаља развила.

Данас се свет налази у положају једног великог индустријалца који је позајмио новац до крајњих граница својих моћи и сазидао нове фабрике и предузећа и који данас нема капитала којим би дао живота фабрикама које је подигао. Како може свет да постави данас темељ једном бољем и савршенијем свету када се сам налази у стању економског оздрављања?

Готово се сви економи слажу да ратови — па чак и они династички и аутократски — имају и једну економску основу. Али да ли треба продужити један неекономски посао много бржим уништавањем него подизањем? Шта би се могло дати свету уместо рата?

Прошле је године утрошено на наоружања од стране различитих народа око 7,000.000.000 долара. У односу на то, бар на изговоре безбедности, издржавање једне међународне полиције ради одржања реда и поштовања закона стало би око 1,000.000.000 долара. Да су се народи сложили у разоружању, било би уштеђено сваке године око 6,000.000.000 долара. Претпоставимо да је та годишња уштеда била употребљена на конструктивне радове; на повратак куповне моћи Европе; на уравнотежење безвредносних страних монета и развијање нових земаља створених на развалинама старих! Какав би облик добиле оне земље које још спавају због немања транспортних средстава! Какве би изгледале Сједињене Америчке Државе када би огромне данашње пустиње биле оживљене! Није ни у њима економско стање толико ружичасто како се мисли. Огромне фабрике и предузећа очекују наруџбине света које не долазе, а милиони незапослених радника представљају једно од нерешених дневних питања.

Капитал данас потрошен на спремање нових ратова и несрећа потребан је прво за подизање транспортних средстава. Исток мора да буде везан са Западом, као и Север с Југом. Најбољи пример дају Сједињене Америчке Државе. Да није инвестиран огроман новац у железнице и путеве живот би био примитиван и поред богатства у памуку Југа; фарми Запада, воћа обала Пацифика, индустрија Истока и огромних поља жита и хране Севера. Индустриски круг продукције мора да буде затворен. Док је један синдикат Енглеске, Француске,

Јапана и Америке, дао Кини зајам од 20,000.000 долара на подизање железница, дотле су само два од многобројних америчких предузећа утрошила 300,000.000 долара на развијање својих линија. На огромно становништво Кине долази око 10.000 км. железничке пруге, док на становништво Сједињених Америчких Држава долази око 300.000 км. железничке мреже.

Давање ових података о Кини и Сједињеним Америчким Државама је само у прилог мишљења економиста, да су народни и међународни односни у вези и зависни једни од других. Не може се дозволити банкротство Европе због осталог света, нити се може замислити богатство Сједињених Држава безобзир на Европу и Азију. Када један од чланова међународне економске заједнице пати и остали морају да осете. Зар се не осећа привремено излажење из света велике и богате Русије? И зар би јој остали свет помогао да не зависи економски од ње?

Прва појава после ратне депресије десила се у Токију на Берзи и то у индустрији свиле. Познато је да је америчка индустрија постала готово ненадмашна за време рата и достигла у своме развићу такву једну ненормалну тачку, да и када послови пођу својим предратним током увек ће се осећати нека релативна депресија. Враћање нормалним пословима значи послератну депресију. Једна америчка фабрика обућа која је у 1914. години избацивала 3000 пари ципела дневно, дозидала је нова одељења и имала раднике тако да је 1918. године била у стању да продуцира дупло. Повратак нормалним пословима, у односу на уложени капитал и запослене раднике, мора да значи послератну депресију. Овај пример може да се узме у свима гранама индустрије.

Тражење од света да престане са наоружањем, не значи уништење већ постојећих индустрија, већ просто њихово продужавање у конструкцији корисних ствари по друштво. Тим радом наука, трговина, индустрија и уметност биће само кренуте напред. Нека буде што више пољопривредних справа, железница и хиљаде ситних алата потребних свету да би кренуо напред. Разоружање не предлаже свршетак свих ратова. Тиче се свршетка ратова између народа и продужење и спремање нових ратова за победу над природом. Предлаже се нова борба кроз науку како би природа ставила своје богатство на расположење и благодет човечанства.

Капитал ослобођен од трошења на наоружања и употребљен на продуктивне ствари мора да постане основа једном обновљеном и бољем свету. Где би могао лакше да се нађе такав капитал него у наоружању? Нови дани могу се очекивати само онда када се рушење замени зидањем.

Њу-Јорк. *Миомир П. Илић.*

КОНКУРС.

У циљу што плоднијег уметничког развијања наше послератне белетристике — Уредништво часописа „Мисао“ расписује овим конкурс *за* најбољу оригиналну приповетку:

Награда 2.000 динара.

Писци су обавезни да испуне ове услове:

1) Приповетка не може бити дужа од једног штампаног табака текста часописа „Мисао“.

2) Писцима се оставља потпуна слобода у избору мотива; али од начина обраде зависиће много уметничка вредност приповетке.

3) Награђена приповетка објавиће се прво у часопису „Мисао“.

4) Рукопис мора бити читак, по могућству откуцан на машини, са потписом или под псеудонимом.

5) Рок конкурсу истиче 1. октобра 1922., а резултат конкурса објавиће се тачно на месец дана доцније.

9) Чланови жири-а даће писмен реферат за сваку приповетку, са наведеним критичким разлозима.

УРЕДНИШТВО „МИСЛИ“.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

1. КОРАЦИ УКРУГ
Елдер Ерберто +
Београд: Paideia, 2011.

2. МАШТАРИЈЕ
Хорхе Луис Борхес +
Београд: Paideia, 2006.

3. РЕКВИЈЕМ ЗА ИСТОК
Андреј Макин +
Београд: Paideia, 2003.

4. ПРИЧА О ГАЛЕБУ И МАЧКУ КОЈИ ГА ЈЕ НАУЧИО ДА ЛЕТИ +
Луис Сепулведа
Београд: Paideia, 2006.

5. ЉУДИ НАШЕГ ЦАРА
Људмила Улицка +
Београд: Paideia, 2010.

6. БЕТОНСКИ ВРТ
Ијан Макјуан +
Београд: Paideia, 2010.

7. РАВЕЛ
Жан Ешноз +
Београд: Paideia, 2011.

8. МУЊЕ
Жан Ешноз +
Београд: Paideia, 2011.

9. ПРИПОВЕТКЕ ЗА ГОДИНУ ДАНА: том 1. и 2. +
Луиђи Пирандело
Београд: Paideia, 2009, 2011.

10. ВЕЛИКА ЗАСЕДА: тамна страна
Жорже Амадо +
Београд: Paideia, 2011.

11. ВРЕМЕ БРЗО СТАРИ: десет приповести
Антонио Табуки +
Београд: Paideia, 2010.

	Смештај у библиотекама	
	Немањина 22-26	А. венац 1

12. ЗИМСКО ПУТОВАЊЕ
Амели Нотомб +
Београд: Paideia, 2010.

13. НИ РОД НИ ПОМОЗ БОГ
Амели Нотомб +
Београд: Paideia, 2009.

14. КРАЉЕВСКА ПРИВИЛЕГИЈА
Амели Нотомб +
Београд: Paideia, 2011.

15. КЊИГА ВЕЧНИХ КРАТКИХ ЉУБАВИ
Андреј Макин +
Београд: Paideia, 2011.

16. КАЗАТИ ГОТОВО ИСТУ СТВАР:
искуство превођења +
Умберто Еко
Београд: Paideia, 2011.

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ ЗА ПЕРИОД НОВЕМБАР – ДЕЦЕМБАР 2011. ГОДИНЕ

1. 1Q84: роман (књига 1, 2 и 3)
   Харуки Мураками
   Београд: Геопоетика издаваштво, 2011.

2. ЈА САМ ОК, ТИ СИ ОК: трансакциона анализа Ја-Ти односа
   Томас А. Харис
   Нови Сад: Психополис, 2011.

3. МОЈ МИХАЕЛ
   Амос Оз
   Београд: Лагуна, 2011.

4. МОРЕ ИЗГУБЉЕНЕ ЉУБАВИ
   Санта Монтефјоре
   Београд, Evro-Giunti, 2011.

5. МУШКАРЦИ КОЈИ МРЗЕ ЖЕНЕ
   Стиг Лашон
   Београд: Чаробна књига, 2009.

6. ОД УБИЦА, С ЉУБАВЉУ
   Џејмс Патерсон
   Београд: Лагуна, 2011.

7. ОЛУЈА МАЧЕВА (1. и 2. део)
   Жорж Мартин
   Београд: Лагуна, 2004.

8. ОСТАТИ ОК
   Еми Бјорк Харис
   Београд: Моно и Мањана, 1997.

9. ПАРИСКА ЖЕНА
   Пола Маклејн
   Београд: Лагуна, 2011.

10. ПИТАЊЕ БРУНА
    Александар Хемон
    Београд: Ренде, 2011.

PREPORUČUJEMO

1. Koto Mija: REKA ZVANA VREME, KUĆA ZVANA ZEMLJA / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2636

Negde u Africi, mladi student vraća se na rodno ostrvo da bi prisustvovao sahrani svog dede Marijana. Dok čeka da se obavi obred, pohode ga čudna priviđenja, prima poruke u obliku pisama koja stižu s nepoznatog mesta, iz graničnog prostora između života i smrti. U smenjivanju stvarnih događaja i snoviđenja, mladi Marijano, dedin imenjak, malo-pomalo otkriva suštinu prolaznosti događaja i života, svoje pravo poreklo, povest svoje porodice i ostrva, prošlosti sazdane od promašenih ljubavi, potajnih strasti, sukoba među braćom i nerazjašnjenih ubistava. Životi žena i muškaraca, što umiru i ponovo se rađaju da bi ispunili svoju sudbinu i pronašli smisao postojanja, stapaju se u reci vremena i emocija.
Svojim neponovljivim rukopisom i stilom, ironičnim i poetičnim u isti mah, oslanjanjući se na bogatu maštu i usmeno predanje, Mija Koto uvodi čitaoca u svet u kome se prepliću stvarno i nestvarno, istoriija i legenda, doživljeno i snevano ...

2. Muharem Bazdulj: APRIL NA VLAŠIĆU / Beograd : Geopoetika, 2011.

http://www.geopoetika.com/book.php?id=2652

April na Vlašiću, novi roman Muharema Bazdulja, otvara se frazom iz naslova, kao pesma. Ima nečeg lirskog, iako ne i sentimentalnog, u ovoj prozi koja spaja naizgled nespojivo: ljubavnu priču, specifičan univerzitetski roman u ključu akademske farse, ponešto od stila nežne brutalnosti naracije klasika noar žanra, a sve to u vrlo prepoznatljivoj i skoro dokumentaristički vernoj atmosferi kraja dvadesetog i početka dvadeset prvog veka u Sarajevu, i ne samo u Sarajevu.
April na Vlašiću je uvijek hladan, to je prva rečenica ovog romana, informacija koju glavnom junaku saopštava hotelski recepcioner. Priča koja sledi, međutim, sve je samo ne hladna. Umesto opuštenog produženog konferencijskog vikenda, glavnog junaka čeka sumiranje dotadašnjeg života, kao i preispitivanje odluka i izbora u njemu. Sve se to dešava zbog slučajnog susreta sa ženom koja je, na prvi pogled, u tom životu igrala jedva epizodnu ulogu.
Najnoviji roman Muharema Bazdulja ispisan je već prepoznatljivim autorskim rukopisom, a stilski registar ovog dela poznavaoce njegovog opusa podsetiće najviše na priče iz knjige *Čarolija*. Ipak, *April na Vlašiću* u mnogo čemu predstavlja i korak dalje, korak u nepoznato. Život i literatura u njemu stapaju se u jedinstven amalgam strasti i gorčine, katarzičan i lekovit, a istovremeno otrovan za rutinski spokoj večnih malograđana, baš kao amalgamska plomba.

3. Petrović Zoran: UGARAK / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2648

Pustinjak Andrej, skrajnut je rođenjem od mnoštva, duhovni usvojenik dvojice samoizopštenika od sveta,njihov je učenik i svedok često jeretičkih razgovora i rasprava. O čemu? O kraljevima, carevima i njihovim nezahvalnim sinovima, otimanju, patrijarsima, prirodi vlasti i verovanja, zakonima i bezakonju, nemilosrdnosti i samilosti... Vremenski je smešten negde potkraj srednjeg veka. Zapisujući svoja razmišljanja, kad bi ga „razdirala sumnja, požuda ili strah“, zatim, spaljujući

ispisane listove svog rukopisa, borio se protiv vukova, tame i svega što je stajalo na ulazu njegove pećine. Preko ispovesti od sveta, ljudi i boga zaboravljenog divjaka Andreja, Zoran Petrović navlači na sebe i na čitaoca rizu i kostret oštrog posmatrača i sudije, koji preispitujući sebe, svoja iskušenja i slabosti sudi o pokajanju, o silnima i moćnima i njihovim grehovima gordosti i pohlepe... Isposnička pećina negde u šumi iznad Morave, pod opsadom zverinja, poslednja je, nejaka odbrana od tame koja se oko nje sklapa.
Zoran Petrović je bogatim jezikom i snažnim metaforama ispisao stranice *Ugarka*. Pišući o jednom davnom vremenu pisao je o svim ljudskim vremenima.
Petrovićev prvi roman, *Kamen blizanac* (Geopoetika, 2010), uvršten je u najuži izbor za NIN-ovu nagradu kritike za najbolji roman 2010. godine.

4. Farija Almejda: LUZITANIJA / Beograd : Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2640

Pričom o mikrokosmosu jedne portugalske porodice, koju će viša sila ili sudbina – nezaobilazan topos u mitologiji te nacije pomoraca i osvajača – razvejati od Venecije, preko Angole do Brazila, data je slika portugalskog društva koje prolazi kroz tranziciju.
Radnja romana smeštena je u razdoblje između aprila 1974. i marta 1975, simbolički omeđeno sa dva Uskrsa, pri čemu autor revolucionarne događaje pripoveda kombinovanom tehnikom pisama, snova i monologa junaka. Oponašajući epistolarne romane iz XVIII veka, Almejda Farija koristi različite jezičke registre i narativne tehnike, od toka svesti do intertekstualnih referenci, koje čine idejni okvir i smernice za razumevanje polifone strukture *Luzitanije*.
Na planu fabule prepliću se različite vizure likova kroz čije su subjektivne doživljaje predočeni događaji, čime se problematizuje istorijsko pamćenje i mitovi ugrađeni u temelje portugalskog identiteta i dovodi u pitanje idealizovana prošlost i negdašnja slavna imperija, koja je sada na izdisaju. Književnim postupkom u kojem ukršta i suprotstavlja različite ideološke perspektive, autor preispituje način na koji se obrazuje sećanje, i pojedinca ali i zajednice.
Poigravajući se opštim mestima i kanonskim književnim tekstovima, autor demistifikuje portugalsku kolonijalnu prošlost, stavljajući je u širi socijalni i politički kontekst. Na pozadini ovih velikih društvenih promena na izmaku doba kolonijalizma, u vreme pobune protiv starog autoritarnog poretka i borbi za individualne slobode, roman prati ljubavnu priču junaka koji istovremeno otkrivaju jedan drugačiji, onirički, intimni svet u kojem su doživljaj umetnosti i lepog protivstavljeni revolucionarnom procesu i njegovoj mitizaciji. Čitaocu je ostavljena aktivna uloga u rekonstruisanju fragmentarne slike stvarnosti i sklapanju smisaone celine *Luzitanije*, pripovesti koju Almejda Farija predstavlja kao novu verziju teme o portugalskoj dijaspori, nadovezujući se na nacionalnu tradiciju što u književnosti seže sve do Kamoensovog speva *Luzijade*, nezaobilaznog u tumačenju ovog romana.

5. Enar Matijas: PRIČAJ IM O BITKAMA, KRALJEVIMA I SLONOVIMA / Beograd: Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2419

Kada se 13. maja 1506. godine Mikelanđelo iskrcao u Carigradu, znao je da time prkosi moći i gnevu Julija II, ambicioznog pape i dužnika prema umetnicima, za koga je počeo da gradi grobnicu u Rimu. Ali kako se ne odazvati pozivu sultana Bajazita koji mu nudi – pošto je odbio crteže Leonarda da Vinčija – da sagradi most na Zlatnom rogu? Tako počinje ovaj roman koji se oslanja na istoriju, jer polazi od istinitih događaja iz života velikog umetnika, da bi potom razvejao misteriju ovog putovanja.Uznemirujući, kao što je i susret ovog renesansnog čoveka s lepotama osmanskog sveta, precizan i izbrušen kao komad dragocenog nakita, ovaj portret umetnika na delu

istovremeno je fascinantno razmišljanje o stvaralačkom činu i simbolu nedovršenog dela, započetog kao spona sa drugom civilizacijom. U ovoj hronici o nekoliko zaboravljenih nedelja istorije, Matijas Enar skicira političku geografiju, čiji su obrisi podjednako osetljivi kao i pet vekova ranije.

Za roman *Pričaj im o bitkama kraljevima i slonovima* dobio je Gonkurovu nagradu gimnazijalaca (Prix Goncourt des Lycéens) za 2010. godinu.

6. Gospodinov Georgi: I DRUGE PRIČE / Beograd: Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2469

Zbirka pripovedaka *I druge priče* do sada je objavljena na francuskom, nemačkom, engleskom, češkom i italijanskom jeziku. Nominovana je za najprestižniju međunarodnu nagradu za kratku prozu „Frenk O'Konor", a jedna od priča našla je mesto i u antologiji *Best European Fiction 2010*, koja je izdata u SAD.
Kao što i naslov sugeriše, PRIČA je ovde centralna tema, pored toga što je osnovna književna forma ovog dela.*I druge priče* potvrđuju majstorstvo pripovedanja poznatog bugarskog autora i otkrivaju čitaocima neodoljiv i zavodljiv splet humora, sete i najskrivenijih emocija.

„Zapadna metafikcija susreće se sa istočnoevropskom metafizikom..."

World Literature Today

„Oštro pero i nežan pogled... Sa Georgijem Gospodinovim čitalac se upušta u jedan izmišljen svet u kojem svako slovo asocira na ženu, a svaka reč lavira između tuge i humora."

Le Nouvel Observateur

„Pročitati Gospodinova, Bugarina koji se smeje – pravo zadovoljstvo!"

Metro, Pariz

„Mašina za priče!"

Le Courrier, Ženeva

7. Bergman Ingmar: ROĐENI U NEDELJU / Beograd: Geopoetika, 2011.

Preuzeto sa sajta: http://www.geopoetika.com/book.php?id=2437

Iako je reč o drugom delu svojevrsne autobiografske trilogije – nastavku *Najboljih namera* (Geopoetika, 2009), ovaj roman poznatog švedskog reditelja i scenariste sa lakoćom se može čitati nezavisno. Vremenski pozicioniran u deceniju posle događanja opisanih u *Najboljim namerama*, delu u kojem se autor bavio prvenstveno odnosom među njegovim roditeljima na početku veze, ovaj nastavak je potresan i zavodljiv roman o odnosu oca i sina i načinu života velike porodice Bergman za vreme boravka u letnjikovcu u drugoj deceniji dvadesetog veka.
Savršen niz slika, majstorski spojenih jezikom filma, oživljava nam glavnog junaka, dečaka Pua, *rođenog u nedelju*, što mu, prema verovanjima, daje specijalni dar naglašene osetljivosti i vidovitosti. Njegovo detinjstvo čine teror starijeg brata, slušanje priča o duhovima, seksualne fantazije, ali i prisustvovanja bolnim svađama roditelja, kao i susreti sa smrću. Nekoliko sekvenci

„povrataka u budućnost“, pedeset godina nakon radnje romana, pomaže čitaocu da sklopi i poveže sve slike, bivajući nemim svedokom poseta Ingmara Bergmana ocu na samrti.
Konflikti i sukobi, ali i ljubav i humor, uz lirske opise prirode čine ovaj nesvakidašnji roman u kojem, iako skrivene ispod površine, dominiraju seta i gorčina, ne ometajući pri tom uživanje i zadovoljstvo čitanja.
Po romanu *Rođeni u nedelju* 1992. godine snimljen je istoimeni film u režiji Danijela Bergmana, sina Ingmara Bergmana, koji je potpisnik scenarija.